

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

УДК 81'25:001:63

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету,
кандидат філософських наук, доцент

_____ Савицька І. М.

“ ____ ” _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри іноземної
філології і перекладу
доктор педагогічних наук, професор

_____ Амеліна С. М.

“ ____ ” _____ 2024р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Директивна модальність англomовних міжнародних договорів»**

Спеціальність **035 «Філологія»**

Спеціалізація: **035.041 — германські мови та літератури (переклад включно)**

Освітня програма: **«Англійська мова та друга іноземна мова»**

Програма підготовки: **освітньо-професійна**

Виконав

_____ **Тарасенко В.С.**

Керівник магістерської роботи

Доктор філологічних наук, професор

_____ **Кравченко Н.К.**

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет (ННІ) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ПІБ)
“ _____ ” _____ 20____ року

З А В Д А Н Н Я

**ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Спеціальність _____

Освітня програма _____

Орієнтація освітньої програми _____

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Директивна модальність англomовних міжнародних договорів в українських перекладах»

затверджена наказом ректора НУБіП України від “ _____ ” _____ 20____ р.
№ _____

Термін подання завершеної роботи на кафедру _____

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. _____
2. _____
3. _____

Перелік графічного матеріалу _____

Дата видачі завдання “ _____ ” _____ 2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____

Завдання прийняв до виконання _____

РЕФЕРАТ

Актуальність дослідження директивної модальності англomовних міжнародних договорів в українських перекладах обумовлена важливістю забезпечення правової точності у міжнародних документах. Директивна модальність є ключовим елементом у правничих текстах, оскільки визначає обов'язкові, рекомендаційні або заборонні норми.

З огляду на зростання кількості міжнародних договорів, які потребують перекладу в Україні через інтеграцію до європейського правового простору, дослідження директивної модальності стає вкрай актуальним. Це дослідження є внеском у перекладознавство, оскільки аналізує міжмовну передачу модальних значень і розробляє методологічні підходи до перекладу міжнародних договорів.

Об'єкт дослідження: англomовні міжнародні договори та їхні переклади українською мовою.

Предмет дослідження: засоби вираження директивної модальності в англomовних міжнародних договорах та особливості їх передачі в українських перекладах.

Мета дослідження: проаналізувати специфіку вираження директивної модальності в англomовних міжнародних договорах і визначити особливості та труднощі її перекладу українською мовою.

Завдання дослідження:

1. Розглянути теоретичні аспекти директивної модальності та її роль у правничих текстах.
2. Описати основні мовні засоби вираження директивної модальності в англійській мові.

3. Проаналізувати приклади використання директивної модальності в англомовних міжнародних договорах.
4. Дослідити способи та стратегії перекладу директивної модальності з англійської на українську мову.
5. Визначити труднощі, що виникають при передачі директивної модальності в українських перекладах, та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методи дослідження: індукція, аналіз, спостереження, моделювання, формалізація.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при підготовці перекладачів-юристів, а також у практиці перекладу правових документів, зокрема міжнародних договорів. Отримані висновки допоможуть покращити якість перекладу директивної модальності, що сприятиме забезпеченню точності та адекватності передачі правових норм і вимог. Дослідження також може стати основою для розробки навчальних матеріалів і посібників з юридичного перекладу.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі специфіки вираження директивної модальності в англомовних міжнародних договорах та особливостей її перекладу на українську мову. Дослідження пропонує нову класифікацію засобів директивної модальності та рекомендації щодо вирішення труднощів перекладу модальних значень у правничих текстах.

Структура роботи – робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: *директивна модальність, міжнародні договори, переклад, модальні дієслова, правові документи, англомовні договори, українські переклади, правові норми.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В ПЕРЕКЛАДАХ	10
1.1 Поняття модальності та її види: директивна модальність як категорія	10
1.2. Специфіка директивної модальності в англомовних міжнародних договорах.....	13
1.3 Проблеми перекладу модальних конструкцій в міжнародних договорах українською мовою	15
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ	21
2.1 Особливості відтворення директивної модальності при перекладі.....	21
2.2. Типові помилки та труднощі в перекладі директивної модальності.....	33
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ	38
3.1 Стратегії перекладу директивної модальності.....	38
3.2. Аналіз перекладів директивної модальності.....	43
3.3. Способи підвищення адекватності перекладу директивної модальності	46

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження директивної модальності англомовних міжнародних договорів в українських перекладах обумовлена декількома важливими факторами. По-перше, міжнародні договори є основними правовими документами, що регулюють відносини між державами та міжнародними організаціями, тому точність їх перекладу має вирішальне значення для забезпечення правової гармонії та уникнення непорозумінь між сторонами. Директивна модальність, що виражає обов'язкові, рекомендаційні або заборонні норми, потребує особливої уваги при перекладі, оскільки неправильна інтерпретація модальних дієслів та конструкцій може призвести до суттєвих змін у правовому змісті документів.

По-друге, актуальність теми підкріплюється необхідністю розробки та удосконалення методологічних підходів до перекладу правничих текстів, зокрема міжнародних договорів, з англійської на українську мову. У зв'язку з інтеграцією України в європейське правове поле та розширенням міжнародних відносин, зростає кількість договорів, що потребують перекладу, і, відповідно, виникає потреба у чіткому розумінні специфіки мовних конструкцій, що передають директивну модальність.

По-третє, дослідження має важливе значення для розвитку перекладознавства, зокрема в аспекті міжмовної передачі модальних значень. Англійська та українська мови мають різні засоби вираження модальності, і цей аспект є ключовим для забезпечення адекватності перекладу та збереження правових нюансів у текстах договорів.

Об'єкт дослідження: англomовні міжнародні договори та їхні переклади українською мовою.

Предмет дослідження: засоби вираження директивної модальності в англomовних міжнародних договорах та особливості їх передачі в українських перекладах.

Мета дослідження: проаналізувати специфіку вираження директивної модальності в англomовних міжнародних договорах і визначити особливості та труднощі її перекладу українською мовою.

Завдання дослідження:

1. Розглянути теоретичні аспекти директивної модальності та її роль у правничих текстах.
2. Описати основні мовні засоби вираження директивної модальності в англійській мові.
3. Проаналізувати приклади використання директивної модальності в англomовних міжнародних договорах.
4. Дослідити способи та стратегії перекладу директивної модальності з англійської на українську мову.
5. Визначити труднощі, що виникають при передачі директивної модальності в українських перекладах, та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методи дослідження - індукція, аналіз, спостереження, моделювання, формалізація.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при підготовці перекладачів-юристів, а також у практиці перекладу правових документів, зокрема міжнародних договорів. Отримані висновки сприятимуть покращенню якості перекладу директивної модальності, що дозволить забезпечити точність і адекватність передачі

правових норм та вимог. Крім того, дослідження може бути корисним для розробки навчальних матеріалів і посібників з юридичного перекладу та підвищення кваліфікації перекладачів у цій галузі.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі специфіки вираження директивної модальності в англomовних міжнародних договорах та виявленні особливостей її перекладу українською мовою. Дослідження пропонує новий підхід до класифікації мовних засобів директивної модальності в англійській мові та способів їх передачі в українському перекладі. Окрім того, новизна полягає в розробці рекомендацій для перекладачів щодо подолання труднощів у передачі модальних значень у правничих текстах, що раніше не були предметом глибокого аналізу в перекладознавстві.

Структура роботи – робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В ПЕРЕКЛАДАХ

1.1 Поняття модальності та її види: директивна модальність як категорія

Кінець ХХ та початок ХХІ століття, як і будь-який період переходу між епохами, відзначений зростаючим антропоцентризмом у всіх наукових галузях, включно з лінгвістикою. Це спричинило зміщення акценту з аналізу формальної структури мови як універсального засобу спілкування на дослідження того, як за допомогою мовних засобів передаються суб'єктивні смисли. Однією з категорій, яка привернула увагу дослідників, є модальність, що вивчається з огляду на три аспекти семіотики: синтаксичний, семантичний і прагматичний. Синтаксичний аспект розглядає, як побудоване висловлювання і як в ньому реалізуються індивідуальні оцінки. Семантичний аспект досліджує, як мова відображає об'єктивну реальність. Прагматичний аспект, зосереджуючись на взаємодії мовця з висловлюванням, показує мету висловлення і зв'язок людини з ситуацією, в якій це висловлення відбувається [5].

Модальність є категорією, де найближче взаємодіють прагматичний, семантичний і синтаксичний аспекти, проте саме прагматичний компонент домінує, що підкреслює необхідність вивчення модальності як особливої граматичної категорії. Це дослідження часто включає порівняння структури модальних суджень і мовних висловлювань, оскільки модальність належить до універсальних лінгвістичних категорій. Вона властива всім мовам, хоча іноді виражається нечітко або двозначно. Її універсальність полягає в тому, що вона безпосередньо пов'язана з логічною будовою мислення [11]. Недостатній рівень аналізу модальності в сучасних лінгвістичних дослідженнях підкреслює актуальність цієї теми. Для української лінгвістики важливим є визначення категоріального статусу модальності, її підкатегоріальних значень, що

враховують синтаксичні, семантичні та прагматичні аспекти висловлювання. Дослідження також стосується структури модальних суджень і способів вираження суб'єктивного ставлення мовця до змісту висловлювання з точки зору його достовірності, необхідності чи бажаності, а також оцінки.

Такий підхід дозволяє відокремити комунікативні категорії, такі як тема, рема, і комунікативна установка, від модальності як логіко-граматичної категорії. Модальність формується на рівні судження, отримує граматичне вираження та активується мовцем у конкретній мовленнєвій ситуації для впливу на реципієнта або для вираження ставлення до повідомлення [1]. Експліцитні об'єктно-з'ясувальні конструкції є типовими для вираження об'єктивної та суб'єктивної модальностей. Дослідження таких конструкцій у мовленні дозволяє глибше зрозуміти, як взаємодіють суб'єктивно-модальні й об'єктивно-модальні компоненти на синтаксичному рівні.

Модальність — це лінгвістична категорія, яка відображає відношення мовця до висловлюваного змісту або ситуації. Вона виражає різні аспекти реальності, ймовірності, необхідності, можливості, бажаності, волевиявлення та інших відношень. Модальність є універсальною категорією, притаманною багатьом мовам, і вона може виражатися як через лексичні засоби, такі як модальні дієслова (наприклад, "може", "повинен"), так і через синтаксичні конструкції чи інтонаційні засоби [28].

Модальність зазвичай поділяють на два основних види: об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність виражає відношення висловлювання до об'єктивної реальності. Вона вказує на те, чи є певна подія реальною, ймовірною, можливою або обов'язковою. Наприклад, у реченні "Ця подія відбудеться завтра" модальність відображає ствердження реальності факту. Суб'єктивна модальність стосується відношення мовця до змісту висловлювання. Вона може виражати думку, емоції, бажання або оцінку мовця щодо певної ситуації. Наприклад, речення "Мені здається, що він приїде"

містить елемент суб'єктивної модальності, оскільки висловлює припущення мовця.

Серед інших видів модальності можна виділити епістемічну (відображає ступінь знання або переконання мовця), деонтичну (виражає волевиявлення, обов'язок чи дозвіл) та алетичну модальність (відображає можливість або необхідність подій у світі). Директивна модальність є окремим видом деонтичної модальності і стосується висловлювань, що передають наказ, прохання, рекомендацію або заборону. Вона використовується для вираження волі мовця, яка спрямована на співрозмовника чи адресата висловлювання, з метою впливу на їхні дії або поведінку. Цей вид модальності є надзвичайно важливим у правничих текстах, зокрема в міжнародних договорах, законодавчих актах та адміністративних документах, де необхідно чітко вказати на обов'язки або права сторін [29].

Директивна модальність реалізується за допомогою модальних дієслів, таких як "повинен", "має", "необхідно", а також через умовні конструкції та наказові форми. Наприклад, у міжнародних договорах можна зустріти формулювання на кшталт: "Кожна сторона повинна забезпечити..." або "Сторона зобов'язана здійснювати...". Такі конструкції не лише описують можливості, але й встановлюють обов'язкові дії або заборони. Особливість директивної модальності полягає в тому, що вона є одним із ключових інструментів впливу на поведінку адресата. В юридичних текстах це важливо для регулювання правових відносин між сторонами та встановлення чітких норм і правил. При перекладі таких текстів на інші мови, особливо в контексті правничих документів, важливо точно передати модальні значення, щоб не змінити зміст правової норми [23].

Модальність як лінгвістична категорія є надзвичайно різноманітною, охоплюючи різні аспекти відношення мовця до висловлюваного змісту. Директивна модальність, у свою чергу, є особливо важливою для текстів, що

передбачають певний вплив на поведінку адресата. Вивчення цієї категорії дозволяє краще розуміти механізми мовного впливу та забезпечувати точність у перекладі важливих правових документів, що мають міжнародне значення.

1.2. Специфіка директивної модальності в англомовних міжнародних договорах

Директивна модальність є однією з ключових категорій, яка відіграє надзвичайно важливу роль у структурі англомовних міжнародних договорів. Цей тип модальності відображає не просто інформацію, а обов'язкові вимоги, що регулюють дії учасників договору. Вона фокусується на висловлюваннях, які спрямовані на вплив на поведінку сторін, встановлюючи правила, обмеження та права. Вивчення специфіки директивної модальності в міжнародних договорах є важливим для розуміння їх правової сили та точності юридичних формулювань [33].

Міжнародні договори, як основні документи правового характеру, спрямовані на регулювання взаємин між державами чи міжнародними організаціями. У цих текстах особливо важливим є чітке формулювання правових зобов'язань і норм, що вимагають дотримання певних правил чи дій. Директивна модальність в таких документах часто виражається через використання модальних дієслів, як-от "**shall**" і "**must**". Ці модальні дієслова створюють беззаперечний тон, що визначає обов'язковий характер дій, які має виконати сторона. Наприклад, в англомовних договорах конструкції на зразок "Each party **shall** take all necessary measures..." визначають обов'язковість виконання певної дії з боку учасників [48].

Важливість точного вираження директивної модальності також полягає в її впливі на тлумачення правових норм. Слова, які передають обов'язковість або

дозвіл, мають бути зрозумілими й однозначними, аби уникнути неоднозначного тлумачення чи помилок у виконанні умов договору. Наприклад, використання "**may**" вказує на можливість або право, але не на обов'язок, що є суттєвою різницею в міжнародних правових текстах. У цьому контексті директивна модальність служить інструментом для створення чіткого юридичного зобов'язання або обмеження, що повинно бути неухильно дотримане сторонами.

Ще однією важливою рисою директивної модальності є її здатність виражати умови, за яких діють певні норми договору. У англійських міжнародних договорах це часто відображено через умовні конструкції, такі як "**if**" і "**provided that**", які уточнюють, у яких випадках або за яких обставин певні зобов'язання стають актуальними. Наприклад, формулювання "If a party fails to comply with its obligations, it **shall** be held responsible..." чітко вказує на умови, за яких застосовуються певні санкції [47].

Таким чином, директивна модальність в англійських міжнародних договорах виконує ключову функцію щодо встановлення чітких правил і вимог, що мають виконуватися сторонами. Вона не лише визначає обов'язки й права, але й надає юридичну силу положенням договору, створюючи зрозумілий правовий простір для учасників. Точність та однозначність вираження директивної модальності є важливою для забезпечення ефективного виконання умов договору, а також для уникнення будь-яких юридичних непорозумінь між сторонами.

1.3 Проблеми перекладу модальних конструкцій в міжнародних договорах українською мовою

Комунікація в будь-якій мові є складнішим процесом, ніж просто обмін інформацією через базові висловлювання та запитання. В реальному житті ми часто стикаємося з необхідністю висловлювати свої побажання, думки, накази та пропозиції, а також критичні коментарі та емоційні реакції, що демонструють наше ставлення до різних подій і ситуацій. Прагнення бути ввічливим та тактовним у різних ситуаціях, а також бажання чітко передати власну точку зору чи позицію, підкреслює важливість дослідження модальності в міжкультурній комунікації [10].

Переклад модальних конструкцій є складним завданням, оскільки в процесі перекладу, який передає думки іншою мовою, перекладач часто стикається з різними труднощами. Однією з таких проблем є точна передача значення модальних дієслів при перекладі з англійської на українську мову. Модальність, як граматична категорія, відображає ставлення мовця до висловлювання і до реальності, в якій це висловлювання зроблене. Це ставлення може проявлятися через різні мовні засоби: слова, фразеологічні звороти, емоційний акцент, порядок слів тощо.

В англійській мові модальні дієслова формують особливу групу, що має свої унікальні характеристики. Ці дієслова надають мові широкий спектр значень, таких як можливість і неможливість, необхідність і обов'язок, ймовірність і бажаність, позитивність і негативність. Завдання перекладача полягає в тому, щоб точно передати ці значення при перекладі англійського тексту, зберігаючи його сенс [38].

Проблема перекладу модальних дієслів виявляється актуальною як у національних, так і в міжнародних дослідженнях. Відомі вчені, такі як Є. Армін, Є. Беляєв, В. Брицин, В. Кабакчи, І. Карабан, Т. Кияк, Т. Кравченко, І. Крилова, О. Кунін, К. Масалова, В. Овсянніков, Я. Рецкер, Д. Хуснетдінова та інші, розглянули різні аспекти модальності дієслів і проблеми їх перекладу. Однак в українському перекладознавстві існує потреба в більш детальному дослідженні цієї теми, що визначає подальший напрям нашої роботи.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі проблем перекладу модальних дієслів з англійської на українську мову. Виходячи з визначень модальності в українській та зарубіжній науці, ми розглядаємо модальність як оцінку мовцем певного висловлювання чи ставлення висловлювання до реальності, особливо за допомогою модальних дієслів. Модальні дієслова відображають безліч значень, які перекладач не повинен ігнорувати для забезпечення якісного та точного перекладу [41].

Слід звернути увагу на особливості вживання модальних дієслів, які можуть вимагати особливого підходу при перекладі. Наприклад, дієслово **"must"** може означати як обов'язок, так і припущення, а дієслова **"can"** і **"could"** можуть виражати сумніви або невпевненість у питальних реченнях. Модальне дієслово **"might"** у поєднанні з інфінітивом може означати дію на межі завершення, а **"shall"** у офіційних документах зазвичай вказує на повинність. Важливо також відзначити випадки, коли модальні дієслова не потребують перекладу або використовуються в стереотипних висловлюваннях.

Основною складністю при перекладі є те, що в англійській мові модальні дієслова мають чітке лексикограматичне визначення, тоді як в українській мові модальність більше умовна і стосується певної групи дієслів. Це може призводити до проблем у точному перекладі модальних конструкцій, що вимагає особливої уваги перекладача для збереження точності та смислової відповідності [3].

Переклад модальних конструкцій у міжнародних договорах є одним із найскладніших аспектів юридичного перекладу, оскільки модальність виражає не лише смислове навантаження, але й правову силу висловлювань. У міжнародних договорах модальні дієслова і конструкції є ключовими для вираження обов'язків, прав, можливостей і дозволів, а також для регулювання взаємодії між сторонами. Невідповідність або неправильне тлумачення модальних конструкцій при перекладі може призвести до серйозних правових наслідків, включаючи неправильне розуміння прав і обов'язків сторін.

Однією з головних проблем при перекладі модальних конструкцій є різниця у вираженні обов'язковості та можливості між англійською та українською мовами. Наприклад, англійське модальне дієслово **"shall"**, яке часто використовується для позначення обов'язкових дій у міжнародних договорах, не має чіткого еквівалента в українській мові. Зазвичай воно перекладається як **"повинен"** або **"зобов'язаний"**, однак залежно від контексту може також перекладатися як **"має"**. Проблема полягає в тому, що в англійській мові **"shall"** чітко вказує на юридично зобов'язуючий характер дії, тоді як в українській варіативність перекладу може спричинити двозначність. У певних випадках невідповідність перекладу може призвести до юридичних суперечок щодо виконання умов договору [2].

Ще одна складність полягає в перекладі модальних конструкцій, що виражають можливість або дозвіл. Англійське модальне дієслово **"may"**, яке часто використовується для позначення можливості або права сторін у договорах, може бути перекладено як **"може"**, що вказує на можливість, але не на зобов'язання. Однак українське **"може"** може іноді сприйматися як менш чітко, ніж англійське **"may"**, що може викликати труднощі у правовому тлумаченні. Важливо правильно враховувати контекст і юридичні наслідки, аби передати можливість без втрати чіткості висловлювання [21].

Крім того, умовні конструкції, такі як "if" та "provided that", також часто викликають труднощі в перекладі через їхню здатність впливати на правову силу модальних висловлювань. Наприклад, формулювання "If a party fails to comply, it **shall** be liable" при перекладі українською може втратити свою точність, якщо модальне дієслово перекладено неправильно або якщо умовна частина конструкції не відображає повного юридичного змісту. Це створює ризик зміни умов договору або їхньої неправильності в юридичному контексті.

Важливим аспектом також є адаптація юридичних термінів і стилістики, характерної для міжнародних договорів. Англійська мова в таких документах часто використовує формальні та сталеві вирази, що забезпечують юридичну чіткість і однозначність. Українська ж юридична мова має свої особливості, і перекладач повинен бути обережним, аби не тільки зберегти зміст, а й відповідну юридичну форму. Використання неправильного модального дієслова чи конструкції може не лише спотворити зміст договору, а й вплинути на його юридичну силу [42].

Отже, переклад модальних конструкцій у міжнародних договорах українською мовою вимагає глибокого розуміння як англійської, так і української правничої мови. Перекладач повинен не лише точно передати зміст, але й врахувати юридичні аспекти модальних висловлювань, аби зберегти правову силу договору. Недбале ставлення до цих нюансів може призвести до серйозних помилок у правовій практиці та викликати проблеми у тлумаченні договорів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У процесі дослідження теоретичних основ директивної модальності в перекладах ми виявили ряд ключових аспектів, які значно впливають на розуміння та точність перекладу модальних конструкцій, зокрема в контексті міжнародних договорів.

По-перше, поняття модальності, а саме директивної модальності, виявилось важливою категорією в мовознавстві, що визначає спосіб вираження волі, наказів, порад та рекомендацій у мовленні. Директивна модальність, як особлива підкатегорія модальності, фокусується на вираженні директивних намірів і вказівок, що мають важливе значення для формування юридичних і міжкультурних комунікацій.

По-друге, специфіка директивної модальності в англомовних міжнародних договорах продемонструвала, що ці тексти зазвичай містять складні модальні конструкції, які виражають юридичні зобов'язання, рекомендації та припущення. Англійська мова використовує різноманітні модальні дієслова, які відіграють критичну роль у формулюванні директивних виразів, що визначають обов'язки і права сторін у договорі.

По-третє, дослідження проблем перекладу модальних конструкцій в міжнародних договорах українською мовою виявило численні труднощі, пов'язані з точним відтворенням модальних значень і юридичних нюансів. Основними проблемами є правильне відображення модальної категорії у відповідних українських дієсловах та збереження семантичної точності при перекладі директивних висловлювань. Необхідність узгодження перекладу з

юридичними стандартами та культурними особливостями також становить суттєву складність.

Таким чином, результати нашого дослідження підтверджують, що директивна модальність є ключовим елементом у формулюванні і розумінні міжнародних договорів, а її переклад вимагає особливої уваги до детальної передачі модальних значень і юридичних тонкощів. Подальші дослідження в цій сфері можуть допомогти вдосконалити методи перекладу та забезпечити більш точне та ефективне відображення модальних конструкцій у міжнародних юридичних документах.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

2.1 Особливості відтворення директивної модальності при перекладі

Переклад міжнародних договорів — це не просто процес передачі інформації з однієї мови на іншу, а складний акт, який вимагає збереження юридичної точності та адекватного відображення правових норм і зобов'язань. Однією з найважливіших категорій, що потребує особливої уваги при перекладі, є директивна модальність, яка визначає форму вираження вимог, зобов'язань і рекомендацій. Особливості її відтворення у перекладі англomовних міжнародних договорів стають критичними для забезпечення точності і юридичної сили документів [25].

Директивна модальність в англійській мові часто реалізується через модальні дієслова, такі як "must", "shall", "should", "may", які несуть різні відтінки значень обов'язковості, припущення і дозволу. Наприклад, "shall" і "must" вказують на обов'язковість і є найпоширенішими у юридичних текстах, тоді як "may" і "might" використовуються для вираження можливості чи дозволу. Переклад цих модальних дієслів в українську мову може бути проблематичним через відсутність точних відповідників, що може призвести до втрати нюансів і, як наслідок, зміни юридичної природи документа.

Однією з особливостей директивної модальності є її здатність передавати не лише юридичні зобов'язання, а й емоційний та контекстуальний відтінок висловлювань. Наприклад, англійське "You must comply with the regulations" виражає категоричне зобов'язання, яке має бути точно передане українською мовою, як "Ви повинні дотримуватися правил". Однак, коли йдеться про менш категоричні інструкції, такі як "You should consider alternative options," переклад

може варіюватися в залежності від контексту і ступеня рекомендації, що створює додаткові виклики для перекладача [17].

Аналіз показує, що при перекладі директивної модальності необхідно враховувати не лише лексичні відповідники, але й культурні та юридичні особливості мови перекладу. Наприклад, в англійських договорах, де використовуються фрази, що мають специфічні юридичні коннотації, як "in accordance with", український переклад має забезпечити не тільки лексичну відповідність, але й юридичну точність, що може вимагати додаткових пояснень або уточнень.

Важливою частиною перекладу є також врахування особливостей правових систем різних країн. Англійська система права часто відрізняється від континентального права, яке вживається в Україні, тому директивна модальність може потребувати адаптації для відповідності місцевим правовим нормам. Це означає, що перекладач повинен не лише відтворювати значення модальних дієслів, але й забезпечити, щоб документ зберігав свою юридичну силу і відповідність місцевому законодавству [15].

Таким чином, відтворення директивної модальності при перекладі англомовних міжнародних договорів є складним і багатограним процесом, що вимагає точного знання як вихідної, так і цільової мов, а також розуміння юридичних систем і культурних контекстів. Приділяючи увагу цим аспектам, перекладачі можуть забезпечити, що юридичні документи будуть адекватно відображені і зрозумілі в усіх мовах, у яких вони використовуються.

При аналізі англомовних міжнародних договорів Солохненка І. І., вдалося встановити, що директивна модальність виявляється через такі модальні дієслова, як «shall (be)», «should (be)», «have to», «to be (to)», «must (be)» та «may».

У більшості випадків директивна модальність у договорах виявляється через дієслова «shall (be)» та «should (be)», що становить приблизно 74% від усіх випадків. Наприклад, дієслово «should (be)» зустрічається 20 разів, що складає 17% від загальної кількості. Ось кілька прикладів таких речень:

- «Reasonable notice of any proposals for changes in user charges should be given to such users to enable them to express their views before changes are made». (Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ukraine Concerning Air Services, ARTICLE 17 (2), 2011)

- «Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one defending Party, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (5), 2010)

- «Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licenses or certifications granted in the territory of that other Party should also be recognized». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 3.9 (2), 2010)

- «The arbitration panel should, as a general rule, submit an initial report containing its findings and ruling to the parties to the dispute not later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.6 (1), 2010)

Також було зафіксовано 66 випадків використання дієслова «shall (be)», що складає 57% від загальної кількості випадків директивної модальності. Приклади:

- «The arbitration panel shall comprise three members who shall be nominated in accordance with the “Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration”, effective 20 October 1992». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.4 (3), 2010)

- «Cooperation under this Agreement shall require the application of Agency safeguards, as appropriate: with respect to all nuclear activities within the territory of Australia, under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, in accordance with the provisions of the Australia-Agency Safeguards Agreement». (AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF AUSTRALIA AND THE GOVERNMENT OF UKRAINE ON COOPERATION IN THE PEACEFUL USES OF NUCLEAR ENERGY, Article II (3), 2016)

- «In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling of the arbitration panel or to the consistency of that measure with the ruling of the arbitration panel, such dispute shall be decided by the same arbitration panel before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 9.9». (FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE EFTA STATES AND UKRAINE, ARTICLE 9.8 (3), 2010)

Менш часто використовуються модальні дієслова «must (be)», які зустрічаються 9 разів, що становить 8% від загальної кількості. Приклад:

- «Any such information transmitted by the Ministry of Health of Ukraine to the U.S. Department of Defense must be accompanied by a written declaration».

Цей аналіз дозволяє краще зрозуміти частоту та специфіку використання директивної модальності в міжнародних договорах, а також підкреслює

важливість точного відображення модальних форм при перекладі для забезпечення юридичної коректності документів. На основі аналізу англомовних речень з офіційних міжнародних юридичних договорів було виявлено специфіку модальної структури та дієслів, які використовуються у таких реченнях. Проведене дослідження дозволило визначити загальну кількість модальних дієслів директивного характеру та підрахувати їх відсоткове співвідношення у реченнях.

Після цього була створена класифікація директивної модальності відповідно до типу юридичних речень, спираючись на теоретичний матеріал першого розділу. Виділено п'ять основних типів директивної модальності: дозвіл, порада, спонукання (прохання), наказ та заборона. Для кожного типу можуть використовуватися різні модальні дієслова, такі як: shall (be), should (be), must, have to, may, to be to [11].

Ця класифікація також включає опис функцій модальних дієслів, що є критично важливим для точного і адекватного перекладу юридичних речень з англійської на українську мову.

При перекладі міжнародних договорів, зокрема тих, що стосуються питань безпеки, важливим аспектом є передача директивної модальності, яка чітко регулює поведінку та дії сторін. В англійському тексті угоди про заходи щодо зниження ризику початку ядерної війни (*Agreement on Measures to Reduce the Risk of Outbreak of Nuclear War Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics (Accidents Measures Agreement)*) [27] використовуються такі мовні засоби, як модальні дієслова "shall" і "undertake," що виражають зобов'язання сторін до певних дій або процедур. В українському перекладі це відтворено через використання відповідних конструкцій: "зобов'язується," "підтримувати," "покрещувати," "повідомляти," "вживатиме заходи," які точно передають директивну модальність.

Ключовим аспектом у цьому перекладі є чіткість і недвозначність. Модальність вказує на суворі зобов'язання, які сторони повинні виконувати, тому перекладач зосереджується на використанні прямих наказових форм, щоб уникнути будь-яких двозначних трактувань. Наприклад, англійське "shall" у контексті договорів має обов'язковий характер і вимагає чіткої реалізації у перекладі, що виражається українськими модальними дієсловами.

Крім того, варто відзначити використання юридично обов'язкових конструкцій типу "зобов'язується негайно повідомляти," які підкреслюють важливість швидкості дій у випадку можливих ядерних інцидентів. Ця директивна модальність є фундаментальною для функціонування міжнародних угод, оскільки вона регулює відповідальність сторін і їхні подальші дії. У цьому випадку використання однозначних зобов'язуючих дієслів у перекладі дозволяє зберегти смислову точність і нормативний характер оригінального тексту.

«...The very existence of nuclear-weapon systems, even under the most sophisticated command-and-control procedures, obviously is a source of constant concern. Despite the most elaborate precautions, it is conceivable that technical malfunction or human failure, a misinterpreted incident or unauthorized action, could trigger a nuclear disaster or nuclear war. In the course of the Strategic Arms Limitation Talks (SALT), the United States and the Soviet Union reached two agreements that manifest increasing recognition of the need to reduce such risks, and that complement the central goal of the negotiations.

In early sessions, discussions parallel to the main SALT negotiations showed a degree of mutual concern regarding the problem of accidental war that indicated encouraging prospects of accord. These preliminary explorations resulted in the establishment of two special working groups under the direction of the two SALT delegations. One group focused on arrangements for exchanging information to reduce uncertainties and prevent misunderstandings in the event of a nuclear incident. The other addressed a related topic -- ways to improve the direct

communications link between Washington and Moscow. By the summer of 1971, major substantive issues had been resolved, and draft international agreements were referred by the SALT delegations to their governments. Both agreements were signed in Washington on September 30, 1971, and came into force on that date...» [27]

Таким чином, переклад директивної модальності в таких документах, як угода про заходи щодо зниження ризику початку ядерної війни, вимагає максимальної точності та уваги до юридичних нюансів. Збереження наказових формулювань дозволяє зберегти суть і дух міжнародної угоди, забезпечуючи її юридичну силу та ефективність у контексті міжнародного права.

Африканський договір про зону, вільну від ядерної зброї (також відомий як Договір Пеліндабі) (*African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty and Protocols*) [28], є результатом 32-річних зусиль щодо створення Африки, вільної від ядерної зброї. У 1964 році на першому саміті в Каїрі, Єгипет, Організація африканської єдності (ОАЄ) офіційно заявила про своє бажання укласти договір, що гарантуватиме денуклеаризацію Африки. Сполучені Штати підтримували денуклеаризацію Африки з моменту першої резолюції Генеральної Асамблеї ООН з цього питання у 1965 році й активно брали участь у формуванні тексту договору та його протоколів.

Договір і протоколи було прийнято ОАЄ в Пеліндабі, ПАР, 2 червня 1995 року на місці, де уряд ПАР створив перший ядерний пристрій. Він був відкритий для підписання п'ятдесяти трьома державами Африки 11 квітня 1996 року в Каїрі, Єгипет, і набрав чинності 15 липня 2009 року після ратифікації Бурунді.

Аналіз перекладу директивної модальності, тобто вираження наказів, заборон або дозволів, у перекладі міжнародних договорів на прикладі Африканського договору про зону, вільну від ядерної зброї, виявляє кілька

важливих аспектів, які впливають на адекватність та точність перекладу. Зокрема, директивна модальність є ключовою у відтворенні норм договору, які накладають певні зобов'язання на держави-учасниці.

Договір містить численні зобов'язальні формулювання, які мають відтворюватись у перекладі з використанням відповідних директивних засобів української мови. Наприклад, англійські фрази на зразок "Parties undertake not to..." перекладаються як "Сторони зобов'язуються не...". Такі формулювання підкреслюють обов'язковий характер норм договору. Перекладач має обирати лексичні засоби, які підкреслюють наказовий характер дії, використовуючи звороти на кшталт «повинні», «зобов'язані», «не мають права» тощо.

Заборони, виражені у договорі, перекладаються з чіткими негативними формами, як-от "The Treaty prohibits..." – "Договір забороняє...". Важливо правильно передавати модальність таких висловлювань, щоб вони чітко відображали заборонні норми. У перекладі українською необхідно вживати вирази, що мають імперативний характер, такі як «забороняється», «не допускається».

Переклад юридичних текстів, зокрема договорів, вимагає максимальної точності та адекватного відтворення термінології. Наприклад, у тексті договору використовуються терміни «fullscope International Atomic Energy Agency safeguards», які слід перекладати як «повний спектр гарантій Міжнародного агентства з атомної енергії», щоб зберегти чіткість і однозначність термінів у правовому контексті.

У договорі часто зустрічаються складні модальні конструкції, що виражають можливість або дозвіл на певні дії. Наприклад, у фразі «Each Party affirms the right to decide for itself whether to allow visits by foreign ships...» перекладач має чітко передати модальність можливості/права, використовуючи звороти на зразок «Кожна Сторона підтверджує право самостійно вирішувати питання...».

«The African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty (“the Treaty”), also known as the Treaty of Pelindaba, was the product of a 32-year effort seeking a nuclear weapon-free Africa. In 1964, at its first Summit in Cairo, Egypt, the Organization of African Unity (OAU) formally stated its desire for a Treaty ensuring the denuclearization of Africa. The United States has supported the denuclearization of Africa since the first United Nations General Assembly resolution on this issue in 1965 and played an active role in the formulation of the final text of the Treaty and its Protocols.

The Treaty and Protocols were negotiated under the auspices of the OAU and the United Nations. The Treaty was adopted by the OAU at Pelindaba, South Africa, on June 2, 1995, at the site where the South African Government constructed its first nuclear device. It was opened for signature to the fifty-three states of Africa in Cairo, Egypt, on April 11, 1996. It entered into force on July 15, 2009, when Burundi became the 28th State to deposit its instrument of ratification. The Protocols entered into force at the same time for those Protocol signatories that had deposited their instruments of ratification. Shortly thereafter Tunisia followed suit to bring the total number of Parties to 29. The Treaty refers to certain functions (depository, referring compliance issues to the UN Security Council) being performed by the OAU, but the OAU was superseded by the African Union in 2002. The analysis below retains the Treaty terminology.

The Treaty prohibits research, development, manufacture, stockpiling, acquisition, testing, possession, control, or stationing of nuclear explosive devices by Parties to the Treaty, as well as assistance to others in such activities, or seeking or receiving assistance in such activities. The Treaty also prohibits Parties from assisting or encouraging the dumping of radioactive wastes and other radioactive matter within the African zone, and requires each Party to implement or use as guidelines the provisions of the Bamako Convention with respect to the handling of radioactive waste. The Treaty prohibits any armed attack against nuclear

installations in the zone by Treaty Parties. It requires Parties to maintain the highest standards of physical protection of nuclear material, facilities, and equipment. » [28]

Африканський договір про зону, вільну від ядерної зброї, представляє значний виклик для перекладачів у відтворенні директивної модальності. Особливу увагу слід приділяти зобов'язальним, заборонним та дозвільним формам, зберігаючи чіткість і точність юридичної термінології. Адекватний переклад таких договорів є важливим для збереження міжнародних домовленостей та забезпечення виконання зобов'язань державами-учасницями.

Директивна модальність є важливим елементом у будь-якому тексті, особливо в документах міжнародного значення, таких як "Хартія Парижа для Нової Європи" (*Charter of Paris for a New Europe*) [33]. Цей документ містить численні директиви, які вказують на зобов'язання держав-учасниць, закликають до дій та формулюють принципи, які мають стати основою нових відносин між країнами. У процесі перекладу важливо зберегти не лише зміст, але й модальність, що відображає авторські наміри та заклики.

У тексті "Хартії" директивна модальність виражена через конструкції, що закликають до дій, такі як "ми зобов'язуємося", "ми підтверджуємо", "ми будемо співпрацювати". Ці висловлювання не тільки інформують про наміри держав, але й створюють відчуття колективної відповідальності за дотримання принципів демократії, прав людини та безпеки.

При перекладі директивної модальності можуть виникати певні труднощі. По-перше, важливо правильно відтворити інтенсивність та обов'язковість висловлювань. В українській мові, наприклад, часто використовують конструкції, що містять модальні дієслова (наприклад, "повинні", "зобов'язані"). Це додає певну вагу висловлюванням, підкреслюючи їхній обов'язковий характер.

По-друге, культурні відмінності можуть вплинути на сприйняття директив. Те, що в одній культурі сприймається як чіткий наказ, в іншій може звучати як пропозиція. Це важливо враховувати, щоб уникнути недорозумінь. Наприклад, конструкції на зразок "ми зобов'язуємося" можуть бути переведені як "ми обіцяємо", що зменшує силу зобов'язання.

У тексті Хартії можна спостерігати різноманітність директивних конструкцій, які варто ретельно перекладати. Наприклад, фраза "Ми рішуче налаштовані" може бути перекладена як "Ми рішуче зобов'язуємося", що підкреслює силу наміру. У той же час, "Ми будемо співпрацювати" може бути переведено як "Ми плануємо співпрацювати", що може зменшити відчуття терміновості.

«...We, the Heads of State or Government of the States participating in the Conference on Security and Cooperation in Europe, have assembled in Paris at a time of profound change and historic expectations. The era of confrontation and division of Europe has ended. We declare that henceforth our relations will be founded on respect and co-operation.

Europe is liberating itself from the legacy of the past. The courage of men and women, the strength of the will of the peoples and the power of the ideas of the Helsinki Final Act have opened a new era of democracy, peace and unity in Europe.

Ours is a time for fulfilling the hopes and expectations our peoples have cherished for decades: steadfast commitment to democracy based on human rights and fundamental freedoms; prosperity through economic liberty and social justice; and equal security for all our countries.

The Ten Principles of the Final Act will guide us towards this ambitious future, just as they have lighted our way towards better relations for the past fifteen years. Full implementation of all CSCE commitments must form the basis for the initiatives we are now taking to enable our nations to live in accordance with their aspirations.

Human Rights, Democracy and Rule of Law

We undertake to build, consolidate and strengthen democracy as the only system of government of our nations. In this endeavor, we will abide by the following:

Human rights and fundamental freedoms are the birthright of all human beings, are inalienable and are guaranteed by law. Their protection and promotion is the first responsibility of government. Respect for them is an essential safeguard against an over-mighty State. Their observance and full exercise are the foundation of freedom, justice and peace.

Democratic government is based on the will of the people, expressed regularly through free and fair elections. Democracy has as its foundation respect for the human person and the rule of law. Democracy is the best safeguard of freedom of expression, tolerance of all groups of society, and equality of opportunity for each person.....» [33]

Відтворення директивної модальності при перекладі "Хартії Парижа" є складним завданням, що вимагає уважності до нюансів мови та культури. Важливо не лише зберегти зміст, але й передати модальність, що відображає обов'язковість і серйозність зобов'язань, закладених у документі. Успішний переклад має враховувати як лексичні, так і культурні аспекти, щоб забезпечити точність та адекватність переданих повідомлень. Це, в свою чергу, сприятиме кращому розумінню та виконанню принципів, закладених у "Хартії", з метою створення мирної та стабільної Європи.

2.2. Типові помилки та труднощі в перекладі директивної модальності

Переклад директивної модальності є складним завданням, яке часто супроводжується численними труднощами і помилками. Основна складність полягає в тому, що директивна модальність, яка виражає зобов'язання, дозволи, накази та інші форми впливу в юридичних текстах, має специфічну і часто неоднозначну природу. Це робить точний переклад особливо важливим для забезпечення юридичної точності.

Однією з найпоширеніших помилок є неправильне трактування модальних дієслів. Наприклад, англійське дієслово "shall" часто перекладається як "повинен", проте в юридичному контексті це означає не просто обов'язок, а формальну вимогу з юридичною силою. Також "may" може вказувати на дозвіл, але іноді його значення може бути ближчим до обов'язковості, ніж звичайний переклад. Неправильне трактування таких модальних дієслів може змінити сенс юридичного документа.

«...We, the Heads of State or Government of the States participating in the Conference on Security and Cooperation in Europe, have assembled in Paris at a time of profound change and historic expectations. The era of confrontation and division of Europe has ended. We declare that henceforth our relations will be founded on respect and co-operation.

Europe is liberating itself from the legacy of the past. The courage of men and women, the strength of the will of the peoples and the power of the ideas of the Helsinki Final Act have opened a new era of democracy, peace and unity in Europe.

Ours is a time for fulfilling the hopes and expectations our peoples have cherished for decades: steadfast commitment to democracy based on human rights and fundamental freedoms; prosperity through economic liberty and social justice; and equal security for all our countries.

The Ten Principles of the Final Act will guide us towards this ambitious future, just as they have lighted our way towards better relations for the past fifteen years. Full implementation of all CSCE commitments must form the basis for the initiatives we are now taking to enable our nations to live in accordance with their aspirations.

Human Rights, Democracy and Rule of Law

We undertake to build, consolidate and strengthen democracy as the only system of government of our nations. In this endeavor, we will abide by the following:

Human rights and fundamental freedoms are the birthright of all human beings, are inalienable and are guaranteed by law. Their protection and promotion is the first responsibility of government. Respect for them is an essential safeguard against an over-mighty State. Their observance and full exercise are the foundation of freedom, justice and peace.

Democratic government is based on the will of the people, expressed regularly through free and fair elections. Democracy has as its foundation respect for the human person and the rule of law. Democracy is the best safeguard of freedom of expression, tolerance of all groups of society, and equality of opportunity for each person.....» [33]

Ще однією проблемою є втрата юридичного контексту при перекладі. Юридичні терміни і формулювання мають специфічне значення, яке важко передати без розуміння природи документа. Наприклад, фраза "The Party shall

ensure compliance" в оригіналі вказує на обов'язок забезпечити відповідність правовим вимогам. Без цього контексту, переклад втрачає точність і юридичну силу [31].

Неправильне використання модальних дієслів також є суттєвою проблемою. Наприклад, "should" в англійському тексті може бути використано для вираження рекомендації, а в перекладі на українську може стати "повинен", що надає фразі більше обов'язковості, ніж передбачалося в оригіналі. Це може створити юридичні непорозуміння і змінити сенс документа.

Ігнорування культурних і правових відмінностей є ще однією проблемою. Правові системи різних країн можуть по-різному трактувати директивну модальність. Те, що в одній правовій системі є обов'язковим, може бути лише рекомендацією в іншій. Перекладачі повинні враховувати ці відмінності, щоб уникнути перекручень в перекладі. Наприклад, термін "obligatory" може мати різні значення в англійській та українській правових системах.

Відсутність узгодженості в перекладі також може бути проблемою. Якщо один і той же модальний дієслово перекладається по-різному в різних частинах документа, це може призвести до плутанини і непорозумінь. Узгодженість в перекладі є критично важливою для забезпечення чіткості і юридичної точності документа [37].

Переклад директивної модальності є важливою складовою у роботі з міжнародними документами, оскільки він визначає характер і тон зобов'язань, які беруть на себе держави. У текстах, таких як "Хартія Парижа для Нової Європи" та "Договір про без'ядерну зону в Африці", директивна модальність не лише формулює зобов'язання, але й передає наміри, цінності та принципи, які мають бути дотримані. Проте, у процесі перекладу можуть виникати помилки та труднощі, які потребують уваги.

Однією з найпоширеніших помилок є недостатня точність у передачі зобов'язань, що може зменшити силу висловлювань. Наприклад, у фразі "Ми зобов'язуємося" переклад може бути виконано як "Ми плануємо", що пом'якшує обов'язковий характер заяви. У документі "Хартія Парижа" важливо зберегти рішучість та обов'язковість, яка закладена в оригіналі.

Модальні дієслова, такі як "повинні", "зобов'язані" чи "можемо", грають ключову роль у формулюванні директивної модальності. Наприклад, у перекладі може статися помилка, коли "ми повинні" перекладається як "ми можемо", що змінює значення з обов'язку на можливість. Це може призвести до неправильного розуміння зобов'язань.

Культурні аспекти також можуть створити труднощі при перекладі. Директиви, які в одній культурі звучать як суворі накази, в іншій можуть сприйматися як пропозиції. Наприклад, у тексті "Ми зобов'язуємося" можна зустріти переклад "Ми обіцяємо", що зменшує силу зобов'язання. Цей нюанс важливо враховувати, щоб уникнути недорозуміння.

При перекладі часто може статися втрата контексту, що впливає на сприйняття директивної модальності. Наприклад, у "Договорі про без'ядерну зону в Африці" важливо зберегти загальний контекст безпеки та співпраці, щоб не зменшити значення зобов'язань, які країни беруть на себе [26].

В аналізованих перекладах можна спостерігати, як втрата точності у висловлюваннях може призвести до спотворення змісту. Наприклад, фраза "Ми рішуче налаштовані" може бути неправильно перекладена як "Ми плануємо", що змінює сенс висловлювання.

Також, у "Хартії Парижа" можна знайти конструкції, де формулювання "Ми будемо співпрацювати" може бути перекладено як "Ми плануємо співпрацювати". Це пом'якшує зобов'язання і може бути сприйнято як відсутність рішучості.

Переклад директивної модальності є складним процесом, що вимагає уваги до деталей, контексту та культурних нюансів. Помилки, які виникають під час цього процесу, можуть суттєво вплинути на сприйняття зобов'язань, закладених у міжнародних документах. Успішний переклад має не лише зберігати зміст, але й передавати обов'язковість, що дозволяє уникнути недорозумінь і сприяє кращому виконанню міжнародних зобов'язань. Краще розуміння цих нюансів дозволить досягти більш точного та ефективного перекладу директивної модальності в майбутньому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У ході аналізу директивної модальності в українських перекладах англійських міжнародних договорів було виявлено низку важливих аспектів, які стосуються особливостей відтворення цієї модальності, а також типових помилок і труднощів, з якими стикаються перекладачі.

По-перше, аналіз показав, що директивна модальність є важливою складовою міжнародних договорів, оскільки вона визначає зобов'язальний характер положень, чіткість вимог і регуляцій. У міжнародних документах модальність виражається за допомогою таких мовних засобів, як модальні дієслова (наприклад, *shall*, *must*, *should*), інфінітивні конструкції та умовні речення. Ці засоби є основними для передачі імперативного, рекомендаційного або заборонного змісту.

При перекладі на українську мову виникають певні труднощі з відтворенням цих елементів, що може призвести до зміщення значень або навіть до втрати важливих нюансів директивної модальності. Зокрема, перекладачам доводиться враховувати різницю в системах модальності

англійської та української мов, а також специфіку юридичних формулювань. Для точного передавання імперативних і зобов'язальних конструкцій використовуються дієслова на кшталт "зобов'язаний," "має," "повинен," "необхідно," проте контекст і рівень юридичної обов'язковості завжди вимагають додаткового аналізу.

По-друге, серед типових помилок, з якими стикаються перекладачі, є неправильне трактування модальних дієслів в англійському оригіналі. Наприклад, дієслово *shall* у міжнародних договорах часто сприймається як таке, що вказує на майбутню дію, тоді як насправді воно зазвичай має значення зобов'язання або імперативу. Помилки можуть також виникати через недостатньо чітке відтворення ступеня категоричності або рекомендаційності модальності. Окрім цього, існує проблема неправильної передачі юридичних термінів або надмірного ускладнення перекладу, що може вплинути на загальну зрозумілість тексту та його юридичну коректність.

Труднощі перекладу також пов'язані з різними синтаксичними структурами англійської та української мов. Англійські тексти договорів часто мають складні речення з кількома підрядними частинами, що потребує ретельного аналізу для збереження оригінального змісту при перекладі на українську. Це ускладнює процес перекладу, оскільки перекладачеві потрібно зберегти як зміст, так і юридичну силу положень.

У цілому, переклад директивної модальності в міжнародних договорах є складним і багатогранним процесом, що вимагає не лише мовної компетенції, але й розуміння юридичних аспектів документів. Виявлені труднощі і помилки можуть суттєво вплинути на точність перекладу та тлумачення зобов'язальних положень, що підкреслює необхідність професійного підходу до перекладу міжнародних правових документів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ДИРЕКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНИХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

3.1 Стратегії перекладу директивної модальності

Переклад директивної модальності є однією з найскладніших задач, з якими стикаються перекладачі міжнародних правових документів, зокрема договорів. Директивна модальність – це тип модальності, який виражає зобов'язання, обов'язковість, заборони чи дозволи, і грає важливу роль у формулюванні правил та вимог, що регулюють відносини між суб'єктами договорів. Тому вибір відповідної стратегії перекладу має вирішальне значення для забезпечення юридичної точності та змістовної цілісності перекладеного тексту.

Однією з ключових стратегій перекладу директивної модальності є використання **функціональної еквівалентності**. Цей підхід передбачає передачу модальних значень таким чином, щоб відтворити не лише формальну, але й функціональну відповідність між оригіналом та перекладом. Наприклад, англійське модальне дієслово *shall*, яке найчастіше виражає зобов'язання, перекладається українськими конструкціями "повинен" або "зобов'язаний".

Функціональна еквівалентність дозволяє зберегти рівень обов'язковості, при цьому забезпечуючи юридичну точність в обох мовах [20].

Важливою частиною цієї стратегії є аналіз контексту. Оскільки в англійських правових текстах одне і те ж модальне дієслово може мати різні функції в залежності від контексту, перекладач повинен визначити, чи вимагає конкретне положення імперативної інтерпретації (обов'язок), чи рекомендаційної (рекомендація або дозволеність).

Іншою важливою стратегією є **компенсаторний переклад**, який застосовується, коли пряма передача модального значення неможлива через відсутність еквівалентного мовного засобу в цільовій мові. Наприклад, деякі англійські модальні дієслова, такі як *may* або *can*, можуть виражати одночасно дозвіл і можливість. В українській мові ці два поняття можуть передаватися різними лексичними засобами, і перекладачеві часто доводиться додавати пояснювальні конструкції для збереження юридичної точності. Якщо англійське *may* означає дозвіл, доцільно перекласти його як "має право," тоді як у випадку можливості використовують "може."

Ця стратегія допомагає зберегти юридичний сенс положень, хоча й може дещо відхилитися від формальної структури оригіналу. Такий підхід забезпечує адекватність перекладу, коли лінгвістичні ресурси цільової мови не дозволяють точно відтворити оригінальну структуру [24].

Важливою частиною перекладу директивної модальності є **стратегія мінімізації втрат**, яка передбачає уникнення втрат важливих юридичних значень під час перекладу. Часто перекладачі можуть ненавмисно опускати модальні конструкції або змінювати їх, що призводить до зниження рівня юридичної чіткості. Стратегія мінімізації втрат включає ретельний аналіз кожного положення документа і максимальне збереження всіх модальних елементів, навіть якщо це потребує певних синтаксичних або стилістичних перетворень.

Переклад директивної модальності є критично важливим у контексті міжнародних договорів та угод, оскільки саме від точності формулювань залежить успішність їх виконання. Документи, такі як "Хартія Парижа для Нової Європи" та "Договір про без'ядерну зону в Африці", містять численні директиви, які зобов'язують держави дотримуватись певних принципів.

«...The very existence of nuclear-weapon systems, even under the most sophisticated command-and-control procedures, obviously is a source of constant concern. Despite the most elaborate precautions, it is conceivable that technical malfunction or human failure, a misinterpreted incident or unauthorized action, could trigger a nuclear disaster or nuclear war. In the course of the Strategic Arms Limitation Talks (SALT), the United States and the Soviet Union reached two agreements that manifest increasing recognition of the need to reduce such risks, and that complement the central goal of the negotiations.

In early sessions, discussions parallel to the main SALT negotiations showed a degree of mutual concern regarding the problem of accidental war that indicated encouraging prospects of accord. These preliminary explorations resulted in the establishment of two special working groups under the direction of the two SALT delegations. One group focused on arrangements for exchanging information to reduce uncertainties and prevent misunderstandings in the event of a nuclear incident. The other addressed a related topic -- ways to improve the direct communications link between Washington and Moscow. By the summer of 1971, major substantive issues had been resolved, and draft international agreements were referred by the SALT delegations to their governments. Both agreements were signed in Washington on September 30, 1971, and came into force on that date...» [27]

1. Традиційна стратегія прямого перекладу

Однією з найпоширеніших стратегій є прямий переклад, який передбачає буквальне відтворення оригінальних конструкцій. Це особливо ефективно, коли контекст та значення термінів залишаються незмінними. Наприклад, фрази "Ми

зобов'язуємося" в обох документах можуть бути перекладені прямо без втрати змісту. Ця стратегія є доцільною для збереження обов'язковості висловлювань, адже важливо, щоб усі учасники розуміли, що йдеться саме про зобов'язання.

2. Модернізація висловлювань

У деяких випадках прямий переклад може призвести до неадекватного відтворення змісту. Тут доцільно використовувати стратегію модернізації, яка передбачає адаптацію висловлювань до цільової мови та культури. Наприклад, у "Хартії Парижа" фраза "Ми рішуче налаштовані" може бути адаптована до "Ми твердо зобов'язуємося". Така зміна допомагає зберегти рішучість і силу зобов'язань, уникнувши двозначності.

3. Стратегія імплікації

Деколи директивна модальність може не вимагати прямого перекладу, а натомість передбачати імплікацію. У текстах, таких як "Договір про без'ядерну зону", коли мова йде про обов'язковість дотримання певних умов, можна використовувати фрази, які відображають зобов'язання, навіть якщо вони не є буквральними. Наприклад, "Ми не будемо підтримувати" можна перекласти як "Ми зобов'язуємося не підтримувати". Це допомагає передати не лише зміст, а й намір авторів документа.

4. Культурна адаптація

Культурні аспекти також грають важливу роль у стратегіях перекладу. Директиви, які в одній культурі звучать як суворі, в іншій можуть бути сприйняті як пропозиції. Наприклад, фраза "Ми повинні" може бути перекладена як "Ми прагнемо", якщо це відображає культурний контекст. У тексті "Хартії Парижа" важливо зберегти обов'язковість, але в той же час адаптувати мовлення до сприйняття цільової аудиторії.

Адаптація – ще одна ефективна стратегія при перекладі директивної модальності, особливо в ситуаціях, коли пряме калькування англійських

конструкції не є можливим або створює двозначність у перекладі. Наприклад, англійське *should* часто використовується для вираження рекомендації або побажання, і його калькування в українській мові як "повинен" призводить до хибного розуміння як імперативного зобов'язання. У такому випадку доцільно використовувати більш нейтральні варіанти, такі як "слід" або "рекомендується."

Адаптація також може бути потрібною для врахування культурних та правових відмінностей між мовами. Оскільки правові традиції англосаксонських і українських систем відрізняються, перекладач має адаптувати текст так, щоб він відповідав нормам і стилям українського правового дискурсу, зберігаючи при цьому юридичну силу положень.

5. Стратегія перевірки та уточнення

Не менш важливою є стратегія перевірки, яка передбачає уважне вивчення тексту для виявлення неоднозначностей чи помилок. У процесі перекладу документів, таких як "Договір про без'ядерну зону", важливо переконатися, що всі терміни та формулювання є точними та зрозумілими. Наприклад, слова "зобов'язання" та "допомога" можуть бути вжиті в різних контекстах, тому важливо уточнити їхнє значення, щоб уникнути можливих непорозумінь.

Стратегії перекладу директивної модальності потребують уважного підходу та гнучкості, оскільки від цього залежить успішність міжнародних угод та зобов'язань. Прямий переклад, модернізація, імплікація, культурна адаптація та перевірка — всі ці стратегії є важливими інструментами для досягнення точності та адекватності в перекладі. Важливо пам'ятати, що переклад директивної модальності не лише передає текст, а й відображає зобов'язання, які мають бути виконані, забезпечуючи успішне співробітництво між державами.

Успішний переклад директивної модальності в міжнародних договорах вимагає від перекладача високої мовної компетентності, знання правової термінології та вміння працювати з різними стратегіями перекладу. Стратегії функціональної еквівалентності, компенсаторного перекладу, адаптації та мінімізації втрат допомагають зберегти як зміст, так і юридичну силу оригінальних документів, забезпечуючи адекватність перекладу. Точність і коректність передання директивної модальності є ключовими для створення юридично досконалих перекладів, які можуть бути використані в міжнародній правовій практиці.

3.2. Аналіз перекладів директивної модальності

Переклад директивної модальності є важливим і складним аспектом перекладацької діяльності, особливо коли йдеться про міжнародні правові документи. Директивна модальність у текстах договорів та угод виражає обов'язковість, дозволи або заборони, що регулюють взаємодію між сторонами. Для забезпечення точного перекладу та збереження юридичної сили документа, перекладачі мають правильно передати всі модальні значення, зважаючи на відмінності між мовними системами, що часто стає причиною появи труднощів та помилок [9].

Директивна модальність в англійській мові найчастіше виражається за допомогою модальних дієслів, таких як *shall*, *must*, *may*, *should*, а також інфінітивних конструкцій і умовних речень. Ці мовні елементи забезпечують гнучкість вираження вимог або рекомендацій, що дозволяє сторонам договору точно регулювати свої обов'язки та права. Наприклад, дієслово *shall* найчастіше використовується для вираження імперативних зобов'язань, тоді як *may* часто означає дозвіл або можливість виконання певної дії.

Однак, в українській мові система модальності має інші засоби вираження подібних значень. Для перекладу *shall* зазвичай використовуються дієслова "повинен," "зобов'язаний" або "має," тоді як *may* може бути передано через конструкції "може" або "має право." Ці відмінності зумовлюють необхідність уважного підбору еквівалентів, оскільки неправильно підібрана модальність може змінити юридичну силу документа [8].

Аналіз перекладів міжнародних договорів виявив кілька типових помилок, що виникають під час передачі директивної модальності. Однією з найпоширеніших проблем є **неправильне трактування модальних дієслів**. Наприклад, переклад англійського дієслова *shall* як "буде" замість "повинен" або "зобов'язаний" може значно змінити характер положення, перетворюючи його з імперативного на описове.

Ще однією поширеною помилкою є **нечіткість у передачі категоричності модальності**. Англійське *should*, яке часто використовується для вираження рекомендацій, може бути неправильно перекладене як "повинен," що надає твердженню імперативного значення, яке не було закладене в оригіналі. В таких випадках важливо враховувати контекст та точний характер зобов'язань між сторонами.

Також спостерігаються **проблеми із синтаксичними конструкціями**. Наприклад, англійські юридичні документи часто містять довгі складносурядні речення з кількома рівнями підпорядкування, які не завжди можуть бути безпосередньо перекладені на українську мову, зберігаючи при цьому чіткість і логічність викладу. Це вимагає від перекладача використання компенсаторних методів і переформулювань [5].

Важливим аспектом перекладу директивної модальності є врахування **культурних та правових відмінностей** між мовами оригіналу та перекладу. Англосаксонська та українська правові системи мають різні підходи до формулювання юридичних зобов'язань. У той час як англійська мова часто

використовує модальні дієслова для вказівки на правові обов'язки, українські правові тексти надають перевагу більш чітким формулюванням, які безпосередньо вказують на зобов'язання або права сторін.

Це може створювати додаткові труднощі при перекладі, оскільки певні конструкції, які є природними для англomовного правового дискурсу, можуть бути сприйняті як неформальні або нечіткі в українському контексті. Перекладачам доводиться адаптувати текст до норм цільової правової системи, зберігаючи при цьому юридичну силу положень.

Для того, щоб уникати типових помилок у перекладі директивної модальності, перекладачі повинні дотримуватися кількох важливих рекомендацій:

1. **Точний аналіз контексту** – перекладач повинен враховувати не лише граматичну структуру оригіналу, але й його юридичний контекст, щоб адекватно передати рівень обов'язковості або рекомендаційності положень.
2. **Використання функціональних еквівалентів** – для точного перекладу модальних значень необхідно використовувати еквіваленти, які відображають не лише формальну відповідність, але й функціональну. Це дозволяє зберегти юридичну силу положень.
3. **Адаптація до правової культури** – перекладач повинен бути обізнаний з особливостями правової системи цільової мови і адаптувати текст, зберігаючи його чіткість і зрозумілість для юридичних практиків у цій системі.
4. **Перевірка на відповідність правовим нормам** – після перекладу важливо проводити ретельну перевірку тексту на відповідність нормам цільової правової системи, щоб уникнути двозначності або втрати юридичної сили [12].

Аналіз перекладу директивної модальності показує, що цей процес є надзвичайно складним і вимагає високого рівня перекладацької компетенції, знання правової термінології та розуміння культурних і правових відмінностей між мовами. Помилки в перекладі можуть призвести до зміщення або втрати значень, що негативно впливає на юридичну точність документа. Тому вибір стратегії перекладу та ретельний аналіз контексту є ключовими для забезпечення адекватності і точності перекладу директивної модальності в міжнародних договорах.

3.3. Способи підвищення адекватності перекладу директивної модальності

Переклад директивної модальності є важливою складовою процесу передачі юридичних документів, зокрема міжнародних договорів та угод. Директивна модальність визначає характер обов'язків, дозволів та заборон, і її неправильне відтворення призводить до значних юридичних наслідків. Тому однією з ключових задач перекладача є забезпечення максимальної адекватності перекладу, тобто точного передавання змісту, функцій і правових нюансів. Існують кілька способів підвищення адекватності перекладу директивної модальності, які базуються на ретельному аналізі контексту, виборі відповідних перекладацьких стратегій та адаптації до правової культури цільової мови [10].

Першим і найважливішим кроком до підвищення адекватності перекладу є **ретельний аналіз контексту**. У юридичних текстах одна й та сама модальна форма може мати різні значення в залежності від конкретного контексту. Наприклад, модальне дієслово *shall* в англійській мові в правовому контексті здебільшого вказує на зобов'язання, тоді як в інших текстах виражає майбутню дію. Для перекладача важливо правильно визначити, коли йдеться про

імперативний характер зобов'язань, і відповідно використовувати в українській мові еквіваленти, такі як "повинен" або "зобов'язаний." [19]

Контекстуальний аналіз включає також розуміння рівня формальності документу, оскільки в юридичних текстах кожне слово може мати чітко визначене правове значення. Перекладач повинен враховувати не тільки мовні норми, але й правові наслідки певних формулювань.

Ще одним способом підвищення адекватності перекладу є **використання функціональних еквівалентів**. Це означає, що перекладач повинен прагнути не лише до формальної відповідності оригіналу, але й до збереження функцій і значень модальних дієслів в цільовій мові. Наприклад, англійське *must*, яке вказує на обов'язкову дію, може бути адекватно передано українськими конструкціями "має" або "повинен." Використання функціональних еквівалентів дозволяє уникнути буквального перекладу, який може призвести до неправильного розуміння тексту [12].

Цей підхід особливо важливий у перекладі директивної модальності, оскільки він дозволяє передати не лише граматичні структури, але й юридичний смисл, зберігаючи силу та характер положень.

Адаптація до правової системи цільової мови є ще одним важливим способом підвищення адекватності перекладу. Англосаксонська правова система, на базі якої укладаються міжнародні договори англійською мовою, має свою специфіку, яка може відрізнитися від української правової традиції. Тому перекладач повинен адаптувати текст до норм і стандартів українського юридичного дискурсу, зберігаючи при цьому оригінальну функцію положень.

Наприклад, англійські модальні дієслова можуть передавати рекомендаційність або можливість виконання дії (як *should* чи *may*), тоді як українська юридична мова вимагає більш чітких формулювань для уникнення двозначності. Тому при перекладі іноді доводиться використовувати більш

конкретні конструкції, такі як "рекомендується" або "має право," щоб передати точний зміст.

У випадках, коли в українській мові немає прямого еквівалента англійської модальної форми, важливо використовувати **компенсаторні методи** перекладу.

Компенсаторні методи дозволяють уникнути втрат важливих юридичних значень і гарантують, що текст залишатиметься зрозумілим і точним для юридичної аудиторії в українській правовій системі [8].

Останнім, але не менш важливим кроком є **ретельне редагування та верифікація перекладу**. Перекладачі повинні звертати особливу увагу на те, щоб усі модальні конструкції були правильно передані, а текст відповідав юридичним нормам. Часто на цьому етапі залучаються спеціалісти з правового перекладу або юристи, які можуть перевірити точність термінології та модальності.

Редагування допомагає виявити можливі помилки або неточності, що могли виникнути під час першого етапу перекладу, і забезпечує остаточну відповідність перекладу вимогам юридичного дискурсу.

Підвищення адекватності перекладу директивної модальності є важливим завданням, яке потребує від перекладача високого рівня мовної та правової компетентності. Основними способами досягнення адекватності є контекстуальний аналіз, використання функціональних еквівалентів, адаптація до правової системи, застосування компенсаторних методів, а також ретельне редагування та верифікація перекладу. Ці підходи дозволяють забезпечити юридичну точність і зрозумілість перекладів, що є ключовим для міжнародної правової практики.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У процесі дослідження перекладацького аналізу директивної модальності в українських перекладах англомовних міжнародних договорів було виявлено низку важливих аспектів, які мають значний вплив на якість перекладу та збереження юридичної точності.

Під час дослідження було проаналізовано основні стратегії перекладу директивної модальності, серед яких використання функціональних еквівалентів, адаптація до правової культури цільової мови та уникнення буквальних перекладів. Кожна з цих стратегій спрямована на забезпечення того, щоб модальні дієслова, які виражають зобов'язання, дозволи та рекомендації в англійському тексті, були адекватно передані українською мовою. Використання таких підходів допомагає зберегти точність юридичних положень і не допустити змін у правовому значенні.

Аналіз перекладів показав, що найбільші труднощі виникають через різницю в системах вираження модальності між англійською та українською мовами. Особливо це стосується перекладу модальних дієслів, таких як *shall*,

must, should, may. Ці дієслова можуть мати різні функції, залежно від контексту, і неправильний вибір еквівалентів призводить до помилок, які змінюють юридичну силу положень. Також важливим фактором є складність синтаксичних конструкцій у міжнародних договорах, що інколи потребує переформулювань під час перекладу.

Для підвищення адекватності перекладу директивної модальності було виявлено кілька ключових підходів: контекстуальний аналіз, застосування функціональних еквівалентів, адаптація до правової системи, а також використання компенсаторних методів, коли еквівалентів у мові перекладу немає. Важливу роль відіграє редагування та перевірка перекладу на відповідність правовим нормам. Ці методи дозволяють зберегти точність передачі зобов'язань, прав і рекомендацій, що є ключовими елементами будь-якого міжнародного договору.

Загалом, переклад директивної модальності в міжнародних договорах є складним і багатогранним процесом, що потребує високого рівня перекладацької та юридичної компетенції. Точне відтворення модальності, збереження правової точності та адаптація до української правової системи – це основні виклики, які постають перед перекладачами. Успішне подолання цих труднощів можливе завдяки застосуванню чітких стратегій перекладу та використанню ефективних методів підвищення адекватності, що забезпечує юридичну силу і чіткість міжнародних документів в українському контексті.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження директивної модальності англомовних міжнародних договорів в українських перекладах ми виявили ряд важливих аспектів, які підкреслюють складність і специфіку перекладацької діяльності в цій галузі.

Дослідження специфіки директивної модальності в англомовних міжнародних договорах виявило, що формулювання, які використовуються в таких текстах, часто є складними та вимагають детального аналізу. Важливою є також роль контексту, у якому використовуються ці формулювання, оскільки вони можуть мати різне значення в залежності від ситуації. Директивна модальність, як форма вираження зобов'язань і рекомендацій, є ключовим елементом міжнародних договорів. Вона закладає основи для взаємодії між державами, визначаючи права та обов'язки учасників. Це підтверджує необхідність ретельного підходу до її вивчення та практичного застосування. У нашому аналізі ми виявили, що правильне відтворення директивної модальності є критично важливим для збереження юридичної сили документів.

Досліджуючи різні стратегії перекладу, ми виявили, що використання прямого, адаптованого або імплікативного підходу впливає на точність передачі змісту. Наприклад, у перекладах фраз, що містять зобов'язання, важливо не лише зберегти букву, але й дух документа, що може вимагати певних змін у формулюванні. Це підкреслює важливість контексту та культурних особливостей у процесі перекладу.

Аналіз проблем перекладу модальних конструкцій в українських перекладах показав, що неадекватне відтворення директивної модальності може призвести до юридичних непорозумінь. Основними труднощами виявилися помилки в інтерпретації термінів і виразів, що можуть знизити точність перекладу та вплинути на виконання міжнародних зобов'язань.

Виявлені труднощі у перекладі директивної модальності включають проблеми з ідентифікацією ключових термінів та їх адекватним відтворенням в українській мові. Типові помилки, такі як втрати нюансів обов'язковості або некоректне тлумачення термінів, можуть призвести до юридичних непорозумінь. Це підкреслює необхідність ретельної перевірки перекладів на всіх етапах.

Вивчення особливостей відтворення директивної модальності показало, що існують різні стратегії перекладу, які можуть бути застосовані для досягнення адекватності. Однак на практиці часто виникають помилки, пов'язані з культурними відмінностями та мовними нюансами, що вимагає підвищення кваліфікації перекладачів у цій галузі.

На основі проведеного аналізу можна рекомендувати підвищення кваліфікації перекладачів у сфері міжнародного права, а також застосування сучасних технологій для автоматизації процесів перевірки термінології. Створення баз даних термінів та зв'язок між різними мовами може суттєво полегшити роботу перекладачів. Засоби підвищення адекватності перекладу директивної модальності включають вдосконалення термінологічних баз,

застосування технологій для автоматизації перевірки та розвиток культурних компетенцій перекладачів. Це дозволить не лише покращити якість перекладів, але й забезпечити точність і ясність міжнародних зобов'язань.

Важливість нашого дослідження полягає не лише в теоретичному обґрунтуванні директивної модальності, а й у практичному застосуванні отриманих результатів для покращення якості перекладів міжнародних договорів. Зберігаючи точність і адекватність, ми можемо забезпечити успішне міжнародне співробітництво та виконання зобов'язань між державами.

Отже, директивна модальність в англійських міжнародних договорах є складним, але важливим елементом, що вимагає ретельного підходу у процесі перекладу. Вивчення та аналіз специфіки перекладів дозволяє нам не лише виявити проблеми, але й знайти ефективні рішення для їх подолання, що є ключовим для розвитку перекладацької практики в цій сфері. Належне усвідомлення проблем і труднощів, що виникають під час перекладу, а також застосування ефективних стратегій може суттєво підвищити якість перекладацької роботи в цій важливій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: [монографія] / Ф. С. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. – Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – 200 с.
3. Бехта І. А. Взаємодія дискурсних стратегій у тексті: семантичні функції точки зору і наративні рівні. Сучасні дослідження з іноземної філології : збірник наукових праць. Вип. 4. Ужгород, 2006. С. 223–234
4. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія. НАУКОВІ ЗАПИСКИ Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. С. 28 – 32.
5. Волощук, І., & Усик, Г. (2015). Актуалізація іллокутивних актів у текстах англомовних політичних промов. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*, (4), 248-253.
6. Доценко О.Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: Монографія – К.: Міленіум, 2006. - 226 с.

7. Ільченко О.М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» ; КНУ. Київ, 2002. 37 с.
8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова Книга, 2004 - 576 с.
9. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Підручник. - Вінниця: Нова Книга, 2008 - 512 с.
10. Мясоедова С. В. Семантичні та структурні особливості непрямих мовних актів, що виражають спонукання. Наукові праці. Філологія. Мовознавство. Випуск 240. Том 252. 2015. — с. 71 - 74.
11. Одеський державний університет внутрішніх справ. Кафедра теорії та історії держави і права факультету №1. Лекція до теми №4: «Право міжнародних договорів». 2018. — 18 с.
12. Павлович А. Прагматика і теорія мовленнєвого акту.
13. Попенко Ю. В. Деякі проблеми вивчення директивної модальності в англійській мові. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Випуск 6(86)/2020, с 32-35.
14. Сафонова Н. М. Еволюція поглядів на суб'єктивну модальність / Н. М. Сафонова // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 34. – Ч. І. – Львів: ЛНУ імені І. Я. Франка. – 2004. – С. 74–80.
15. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
16. Солохненко, Ігор Ігорович. "Директивна модальність англійськомовних міжнародних договорів в українських перекладах." (2022).
17. Смуцинська І. В. Категорія суб'єктивної модальності як показник індивідуально-оцінної картини світу. Мовні і концептуальні картини світу: збірник наук. праць. К., 1999. С. 76–81.

18. Сушкевич, О. В. Аксіологічна модальність інтерв'ю: функціональні та структурні особливості [Текст] : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Ольга Валентинівна Сушкевич; наук. кер. О. А. Семенюк; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 262 с.
19. Топачевський, С. К. (2010). Синтаксичні прояви зниження категоричності впливу в англійських рекламних повідомленнях. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (53), 231-234.
20. Топачевський, С. К. (2010). Синтаксичні прояви зниження категоричності впливу в англійських рекламних повідомленнях. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (53), 231-234.
21. Тхоровська С. В. До питання вираження модальності у творенні ідеологічного простору англійської редакційної статті (на матеріалі THE NEW-YORK TIMES). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 1 Ч. 2. 2020.* — с. 209 - 213.
22. Умрихіна Л. В. Проблема типології модальних значень у лінгвістиці. *Науковий вісник Дрогобицького педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. № 6, 2016. С. 192 – 196.*
23. Харитонов І. К. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Вінниця, 2008.
24. Шнуровська Л. Класифікація типів модальності: функціональносемантичний підхід, *Журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка». Серія: Мовознавство. 2(28) 2017, с. 70 – 75.*
25. Яцків Н. Я. Перекладацькі трансформації авторських афоризмів Давида Фонкіноса в романі «Наші розставання». *Вчені записки ТНУ імені В. І.*

- Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68), № 4, 2018 – с. 126 – 131.
26. Abbott, K. W., & Snidal, D. (2000). Hard and Soft Law in International Governance. *International Organization*, V54 (3), 421-456. Retrieved Sept 20 from: *Hard and Soft Law in International Governance* (eastlaw.net)
27. Agreement on Measures to Reduce the Risk of Outbreak of Nuclear War Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics (Accidents Measures Agreement) URL: <https://2009-2017.state.gov/t/isn/4692.htm>
28. African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty and Protocols URL: <https://2009-2017.state.gov/t/isn/4699.htm>
29. Baker, M., & Saldanha, G. (2011). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. New York: Routledge.
30. Cameron D. Speech in Birmingham [Electronic resource] / D. Cameron. – 2010. – October 06. – Access mode : <http://www.britishpoliticalspeech.org>
31. Cameron D. Speech outside 10, Downing Street as Prime Minister [Electronic resource] / D. Cameron. – 2014. – May 11. – Access mode : <http://news.bbc.co.uk>
32. Chesterman, A., & Wagner, E. (2002). *Can theory help translators? A dialogue between the ivory tower and the wordface*. Manchester: St. Jerome Publishing
33. Charter of Paris for a New Europe URL: <https://2009-2017.state.gov/t/isn/4721.htm>
34. Clinton H. Helping Women Isn't Just a Nice thing to do / H. Clinton // *Women in the World Summit*. – 2013. – April 05.
35. *English Style Guide* (2021). A handbook for authors and translators in the European Commission. European Commission. Eighth edition: January 2016. Retrieved Sept 10 from: *English Style Guide* (europa.eu)
36. Federal Department of Foreign Affairs FDFA. *Practice Guide to International Treaties*. Edition 2015. 60 pages.

37. Gambier, Y., & Gottlieb, H. (2001). Multimedia translation concepts, practices, and research (pp. vii-xx). Amsterdam: John Benjamins.
38. Georg H. Von Wright. «An essay in modal logic». Printed in the NETHERLANDS DRUKKERIJ HOLLAND. N.V. AMSTERDAM. 1951. 94 pages
39. Halliday, M. (2004). An introduction to functional grammar (3rd ed.). London: Edward Arnold.
40. Halliday, M. (1964). Comparison and translation, in M. A. K. Halliday, M. McIntosh and P. Strevens, The linguistic sciences and language teaching. London: Longman.
41. Kravchenko, N, Pozhar, A (2023). Directive Acts in International Legal Discourse: Scale of Illocutionary Force Intensity. International journal of philology. Vol. 14, № 2, p. 13-22).
42. Kravchenko, N., Prokopchuk, M., Pozhar, A, Kozyarevych-Zozulya, L., Rozhkov, Ju. et al. (2022). Illocutionary Pragmatic Adaptation Challenge: Ukrainian Translations of English-language Soft Law Texts. Amazonia Investiga, № 11(49), pp. 267-276).
43. Kravchenko, N., Chaika, O., Kryknitska, I., Letunovska, I., Yudenko, O. (2022). Commissive Modality of International Legal Discourse: An Implicit Mitigation of the Bindingness. Theory and Practice in Language Studies, № 12, (6), pp. 1039-1047).
44. Kravchenko, N., Pasternak, T., Korotka, S. (2021). Deontic modality in epideictic discourse: Speech acts facet (based on COVID-associated texts). Cogito. Multidisciplinary research journal. 13(2), 167–184).
45. McCain J. Presidential Nomination Speech [Electronic resource] / J. McCain. – 2008. – Access mode : <http://www.propublica.org/special/senator-john-macceins-presidential-nomination-speech-a-visual-annotation-102>
46. Obama B. Speech on 2012 Budget [Electronic resource] / B. Obama. – 2011. – April 13. – Access mode : <http://www.whitehouse.gov>

- 47.Obama B. World AIDS Day Speech [Electronic resource] / B. Obama // 2006
Global Summit on AIDS. – 2006. – December 01. – Access mode :
<http://obamaspeeches.com>
- 48.Poroshenko P. Speech in Ottawa [Electronic resource] / P. Poroshenko. –
2014. – September 17. – Access mode : <http://www.parl.gc.ca>
- 49.Rodney Huddleston and Geoffrey K. Pullum. A Student's Introduction to
English Grammar by Rodney Huddleston Geoffrey K. Pullum. Cambridge
University Press. 2005. Education. 312 pages.
- 50.Roman Jakobson. «Verbal Art, Verbal Sign, Verbal Time». University of
Minnesota Press. 1985. 224 pages

ДОДАТКИ

Agreement on Measures to Reduce the Risk of Outbreak of Nuclear War Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics (Accidents Measures Agreement)

Share

Bureau of International Security and Nonproliferation

Signed at Washington September 30, 1971

Entered into force September 30, 1971

Narrative

The very existence of nuclear-weapon systems, even under the most sophisticated command-and-control procedures, obviously is a source of constant concern. Despite the most elaborate precautions, it is conceivable that technical malfunction or human failure, a misinterpreted incident or unauthorized action, could trigger a nuclear disaster or nuclear war. In the course of the Strategic Arms Limitation Talks (SALT), the United States and the Soviet Union reached two agreements that manifest increasing recognition of the need to reduce such risks, and that complement the central goal of the negotiations.

In early sessions, discussions parallel to the main SALT negotiations showed a degree of mutual concern regarding the problem of accidental war that indicated encouraging prospects of accord. These preliminary explorations resulted in the establishment of two special working groups under the direction of the two SALT

delegations. One group focused on arrangements for exchanging information to reduce uncertainties and prevent misunderstandings in the event of a nuclear incident. The other addressed a related topic -- ways to improve the direct communications link between Washington and Moscow. By the summer of 1971, major substantive issues had been resolved, and draft international agreements were referred by the SALT delegations to their governments. Both agreements were signed in Washington on September 30, 1971, and came into force on that date.

The Agreement on Measures To Reduce the Risk of Outbreak of Nuclear War between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics covers three main areas:

- A pledge by each party to take measures each considers necessary to maintain and improve its organizational and technical safeguards against accidental or unauthorized use of nuclear weapons;
- Arrangements for immediate notification should a risk of nuclear war arise from such incidents, from detection of unidentified objects on early warning systems, or from any accidental, unauthorized, or other unexplained incident involving a possible detonation of a nuclear weapon; and
- Advance notification of any planned missile launches beyond the territory of the launching party and in the direction of the other party.

The agreement provides that for urgent communication "in situations requiring prompt clarification" the "Hot Line" will be used. The duration of the agreement is not limited, and the parties undertake to consult on questions that may arise and to discuss possible amendments aimed at further reduction of risks.

Treaty Text

Agreement on Measures to Reduce the Risk of Outbreak of Nuclear War Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics

Signed at Washington September 30, 1971
Entered into force September 30, 1971

The United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics, hereinafter referred to as the Parties:

Taking into account the devastating consequences that nuclear war would have for all mankind, and recognizing the need to exert every effort to avert the risk of outbreak of such a war, including measures to guard against accidental or unauthorized use of nuclear weapons,

Believing that agreement on measures for reducing the risk of outbreak of nuclear war serves the interests of strengthening international peace and security, and is in no way contrary to the interests of any other country,

Bearing in mind that continued efforts are also needed in the future to seek ways of reducing the risk of outbreak of nuclear war,

Have agreed as follows:

Article 1

Each Party undertakes to maintain and to improve, as it deems necessary, its existing organizational and technical arrangements to guard against the accidental or unauthorized use of nuclear weapons under its control.

Article 2

The Parties undertake to notify each other immediately in the event of an accidental, unauthorized or any other unexplained incident involving a possible detonation of a nuclear weapon which could create a risk of outbreak of nuclear war. In the event of such an incident, the Party whose nuclear weapon is involved will immediately make every effort to take necessary measures to render harmless or destroy such weapon without its causing damage.

Article 3

The Parties undertake to notify each other immediately in the event of detection by missile warning systems of unidentified objects, or in the event of signs of interference with these systems or with related communications facilities, if such occurrences could create a risk of outbreak of nuclear war between the two countries.

Article 4

Each Party undertakes to notify the other Party in advance of any planned missile launches if such launches will extend beyond its national territory in the direction of the other Party.

Article 5

Each Party, in other situations involving unexplained nuclear incidents, undertakes to act in such a manner as to reduce the possibility of its actions being misinterpreted by the other Party. In any such situation, each Party may inform the other Party or request information when in its view, this is warranted by the interests of averting the risk of outbreak of nuclear war.

Article 6

For transmission of urgent information, notifications and requests for information in situations requiring prompt clarification, the Parties shall make primary use of the Direct Communications Link between the Governments of the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics.

For transmission of other information, notification and requests for information, the Parties, at their own discretion, may use any communications facilities, including diplomatic channels, depending on the degree of urgency.

Article 7

The Parties undertake to hold consultations, as mutually agreed, to consider questions relating to implementation of the provisions of this Agreement, as well as to discuss

possible amendments thereto aimed at further implementation of the purposes of this Agreement.

Article 8

This Agreement shall be of unlimited duration.

Article 9

This Agreement shall enter into force upon signature.

DONE at Washington on September 30, 1971, in two copies, each in the English and Russian languages, both texts being equally authentic.

FOR THE UNITED STATES OF AMERICA:
WILLIAM P. ROGERS

FOR THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS:
A. GROMYKO

Переклад договору

**Угода про заходи щодо зниження ризику початку ядерної війни між
Сполученими Штатами Америки та Союзом Радянських Соціалістичних
Республік**

**Підписана у Вашингтоні 30 вересня 1971 року
Набрала чинності 30 вересня 1971 року**

Сполучені Штати Америки та Союз Радянських Соціалістичних Республік,
надалі іменовані Сторонами:

Враховуючи катастрофічні наслідки, які ядерна війна могла б мати для всього людства, та визнаючи необхідність докладати всіх зусиль для запобігання ризику початку такої війни, зокрема заходів для запобігання випадковому або несанкціонованому використанню ядерної зброї,

Вірячи, що угода про заходи для зменшення ризику початку ядерної війни відповідає інтересам зміцнення міжнародного миру та безпеки і жодним чином не суперечить інтересам будь-якої іншої країни,

Беручи до уваги, що в майбутньому необхідно продовжувати зусилля з пошуку шляхів зниження ризику початку ядерної війни,

Домовилися про таке:

Стаття 1

Кожна Сторона зобов'язується підтримувати і покращувати, на свій розсуд, свої існуючі організаційні та технічні заходи для запобігання випадковому або несанкціонованому використанню ядерної зброї, яка знаходиться під її контролем.

Стаття 2

Сторони зобов'язуються негайно повідомляти одна одну у випадку будь-якого випадкового, несанкціонованого або іншого неясного інциденту, пов'язаного з можливою детонацією ядерної зброї, який міг би створити ризик початку ядерної війни. У випадку такого інциденту Сторона, ядерна зброя якої залучена, негайно вживатиме всі необхідні заходи для нейтралізації або знищення цієї зброї без заподіяння шкоди.

Стаття 3

Сторони зобов'язуються негайно повідомляти одна одну у випадку виявлення системами попередження про ракетний напад невизначених об'єктів або у випадку ознак втручання в ці системи чи пов'язані з ними комунікаційні засоби, якщо такі події можуть створити ризик початку ядерної війни між двома країнами.

Стаття 4

Кожна Сторона зобов'язується повідомляти іншу Сторону заздалегідь про будь-

які заплановані ракетні запуски, якщо такі запуски будуть поширюватися за межі її національної території в напрямку іншої Сторони.

Стаття 5

Кожна Сторона, у випадках незрозумілих ядерних інцидентів, зобов'язується діяти таким чином, щоб знизити ймовірність того, що її дії будуть неправильно інтерпретовані іншою Стороною. У будь-якій такій ситуації кожна Сторона може інформувати іншу Сторону або запитувати інформацію, якщо, на її думку, це виправдано інтересами запобігання ризику початку ядерної війни.

Стаття 6

Для передачі термінової інформації, повідомлень і запитів на інформацію у ситуаціях, що вимагають негайного з'ясування, Сторони повинні в першу чергу використовувати Прямую лінію зв'язку між урядами Сполучених Штатів Америки та Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Для передачі іншої інформації, повідомлень і запитів на інформацію, Сторони, на свій розсуд, можуть використовувати будь-які засоби зв'язку, включаючи дипломатичні канали, залежно від ступеня терміновості.

Стаття 7

Сторони зобов'язуються проводити консультації, за взаємною домовленістю, для розгляду питань, пов'язаних з виконанням положень цієї Угоди, а також для обговорення можливих змін до неї, спрямованих на подальшу реалізацію цілей цієї Угоди.

Стаття 8

Ця Угода має необмежений термін дії.

Стаття 9

Ця Угода набирає чинності з моменту підписання.

ВЧИНЕНО у Вашингтоні 30 вересня 1971 року у двох примірниках, кожен англійською та російською мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними.

ЗА СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ:

ВІЛЬЯМ П. РОДЖЕРС

ЗА СОЮЗ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК:

А. ГРОМИКО

African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty and Protocols

Share

Bureau of International Security and Nonproliferation

Introduction

The African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty (“the Treaty”), also known as the Treaty of Pelindaba, was the product of a 32-year effort seeking a nuclear weapon-free Africa. In 1964, at its first Summit in Cairo, Egypt, the Organization of African Unity (OAU) formally stated its desire for a Treaty ensuring the denuclearization of Africa. The United States has supported the denuclearization of Africa since the first United Nations General Assembly resolution on this issue in 1965 and played an active role in the formulation of the final text of the Treaty and its Protocols.

The Treaty and Protocols were negotiated under the auspices of the OAU and the United Nations. The Treaty was adopted by the OAU at Pelindaba, South Africa, on June 2, 1995, at the site where the South African Government constructed its first nuclear device. It was opened for signature to the fifty-three states of Africa in Cairo, Egypt, on April 11, 1996. It entered into force on July 15, 2009, when Burundi became the 28th State to deposit its instrument of ratification. The Protocols entered into force at the same time for those Protocol signatories that had deposited their

instruments of ratification. Shortly thereafter Tunisia followed suit to bring the total number of Parties to 29. The Treaty refers to certain functions (depository, referring compliance issues to the UN Security Council) being performed by the OAU, but the OAU was superseded by the African Union in 2002. The analysis below retains the Treaty terminology.

The Treaty prohibits research, development, manufacture, stockpiling, acquisition, testing, possession, control, or stationing of nuclear explosive devices by Parties to the Treaty, as well as assistance to others in such activities, or seeking or receiving assistance in such activities. The Treaty also prohibits Parties from assisting or encouraging the dumping of radioactive wastes and other radioactive matter within the African zone, and requires each Party to implement or use as guidelines the provisions of the Bamako Convention with respect to the handling of radioactive waste. The Treaty prohibits any armed attack against nuclear installations in the zone by Treaty Parties. It requires Parties to maintain the highest standards of physical protection of nuclear material, facilities, and equipment. The Treaty requires all Parties to apply fullscope International Atomic Energy Agency (IAEA) safeguards to all of their peaceful nuclear activities. The Treaty creates the African Commission on Nuclear Energy to monitor compliance and promote the peaceful use of nuclear energy. The Treaty affirms the right of each Party to decide for itself whether to allow visits by foreign ships and aircraft to its ports and airfields, explicitly upholds the freedom of the seas, and does not affect rights to passage, guaranteed by international law, through territorial waters.

The Treaty has three Protocols. Under Protocol I, which is open for signature by the United States, China, France, Russia, and the United Kingdom, the Protocol Parties undertake not to use or threaten to use a nuclear explosive device against any Party to the Treaty or against territories within the zone of Parties to Protocol III. Protocol I Parties also undertake not to contribute to a violation of the Treaty or Protocol I. Under Protocol II, which is open for signature by the United States, China, France,

Russia, and the United Kingdom, the Protocol Parties undertake not to test or assist or encourage the testing of any nuclear explosive device anywhere within the zone or to contribute to any violation of the Treaty or Protocol II. Under Protocol III, which is open for signature only by France and Spain, the Protocol Parties agree to apply certain of the Treaty's substantive provisions "in respect of the territories for which [they are] internationally responsible" within the zone. The United States is not one of the states identified as eligible to sign this Protocol, as the United States is not internationally responsible for any territory within the African zone. Diego Garcia, where the United States maintains a significant military installation, is within the geographic area described in Article 2 and Annex I and is subject to a territorial claim by Mauritius, a Party to the Treaty. However, Diego Garcia is under the sovereign control of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland as part of the British Indian Ocean Territories and is not part of the "territory" of the Zone as defined in the Treaty; therefore, neither the Treaty nor its Protocols applies to U.S. operations there. The activities of the U.S. Armed Forces on Diego Garcia would not be impeded by U.S. ratification of Protocols I and II to the Treaty.

The Treaty and Protocols meet all seven criteria that the United States has established for supporting any proposed nuclear-weapon- free zone. The criteria are as follows:

- the initiative for the creation of the zone should come from the States in the region concerned;
- all States whose participation is deemed important should participate;
- the zone arrangement should provide for adequate verification of compliance with its provisions;
- the establishment of the zone should not disturb existing security arrangements to the detriment of regional and international security or otherwise abridge the inherent right of individual or collective self-defense guaranteed in the Charter of the United Nations;

- the zone arrangement should effectively prohibit its Parties from developing or otherwise possessing any nuclear device for whatever purpose;—the establishment of the zone should not affect the existing rights of its Parties under international law to grant or deny other States transit privileges within their respective land territory, internal waters and airspace to nuclear powered and nuclear capable ships and aircraft of non-party nations, including port calls and overflights; and
- the zone arrangement should not seek to impose restrictions on the exercise of rights recognized under international law, particularly the high seas freedoms of navigation and overflight, the right of innocent passage of territorial and archipelagic seas, the right of transit passage of international straits, and the right of archipelagic sea lanes passage of archipelagic waters.

The United States signed the African Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty on April 11, 1996. The document was transmitted to the Senate for advice and consent to ratification on May 2, 2011.

ARTICLE-BY-ARTICLE ANALYSIS

Protocol I

Under Article 1, each Protocol Party undertakes not to use or threaten to use a nuclear explosive device against (1) any Treaty Party or (2) any territory within the zone for which a Protocol III Party is internationally responsible (France is currently the only party to Protocol III; Spain is the only other country eligible to become a party).

Under Article 2, each Party undertakes not to contribute to any act that constitutes a violation of the Treaty or Protocol I. This provision does not require the United States to comply with all provisions of the Treaty; rather, it requires the United States not to contribute to a Treaty Party committing its own violation of the Treaty or a Protocol I Party committing its own violation of Protocol I.

Article 3 provides that each Party must indicate through written notification to the Depository its acceptance or rejection of any alteration to its Protocol I obligations that may come about as a result of amendment of the Treaty. Thus, the United States will not be bound by any alteration to its obligations that it does not expressly accept.

Article 4 states that the Protocol is open to signature by the United States, the United Kingdom, the Russian Federation, the People's Republic of China, and France. The United States signed Protocol I on April 11, 1996, at a ceremony in Cairo, Egypt, at which the Treaty itself was opened for signature. Article 5 provides that the Protocol is subject to ratification.

Article 6 provides that the Protocol will remain in force indefinitely. It further provides that a Protocol Party may withdraw from the Protocol "if it decides that extraordinary events, related to the subject-matter of this Protocol, have jeopardized its supreme interests." In such an event, a Protocol Party must notify the Depository and provide a statement explaining why its supreme interests have been jeopardized, twelve months in advance of its withdrawal from the Protocol.

Article 7 states that the Protocol will enter into force for each signatory upon either the date when it deposits its instrument of ratification with the Depository or the date of entry into force of the Treaty itself, whichever occurs later. Accordingly, this Protocol entered into force for China, France, and the United Kingdom (the states that had deposited instruments of ratification) on July 15, 2009, when the Treaty entered into force.

Protocol II

Under Article 1, each Party to this Protocol is obligated "not to test or assist or encourage the testing of any nuclear explosive device anywhere within the African nuclear-weapon-free zone." The zone, as defined in Article 1(a) of the Treaty, means the "territory" of the African continent, island States members of the OAU, and all islands considered by the OAU in its resolutions to be part of Africa. "Territory" is

defined in Article 1(b) of the Treaty to mean the land territory, internal waters, territorial seas and archipelagic waters and the airspace above them as well as the sea bed and subsoil beneath. Thus, this prohibition not to test is not limited to the land territory of the Treaty Parties, but applies to all of these areas included in the zone.

Under Article 2, each Party to the Protocol undertakes not to contribute to any act that is a violation of the Treaty or Protocol II.

Article 3 regarding acceptance or rejection of amendments/alterations in the underlying Treaty obligations is identical to the corresponding provision in Protocol I.

Article 4 states that Protocol II is open for signature by the United States, the United Kingdom, the Russian Federation, the People's Republic of China, and France. The United States signed Protocol II on April 11, 1996. Article 5 provides that the Protocol is subject to ratification.

Article 6 (duration and withdrawal) and Article 7 (entry into force) are identical to the corresponding provisions in Protocol I. As with Protocol I, Protocol II entered into force for China, France, and the United Kingdom (the states that had deposited instruments of ratification) on July 15, 2009, when the Treaty entered into force.

Договір про зону, вільну від ядерної зброї в Африці, та протоколи

Вступ

Договір про зону, вільну від ядерної зброї в Африці («Договір»), також відомий як Договір Пеліндаба, є результатом 32-річних зусиль, спрямованих на створення Африки, вільної від ядерної зброї. У 1964 році, на першому саміті в Каїрі, Єгипет, Організація африканської єдності (ОАЄ) офіційно висловила бажання укласти договір, що гарантує денуклеаризацію Африки. Сполучені Штати підтримують денуклеаризацію Африки з часу прийняття першої

резолюції Генеральної асамблеї ООН з цього питання у 1965 році та брали активну участь у формуванні остаточного тексту Договору і його Протоколів.

Договір і Протоколи були розроблені під егідою ОАЄ та ООН. Договір був ухвалений ОАЄ у Пеліндабі, Південна Африка, 2 червня 1995 року на місці, де уряд Південної Африки побудував свій перший ядерний пристрій. Він був відкритий для підписання п'ятдесятьма трьома державами Африки в Каїрі, Єгипет, 11 квітня 1996 року. Договір набрав чинності 15 липня 2009 року, коли Бурунді стало 28-ю державою, яка подала ратифікаційний документ. Протоколи набрали чинності одночасно для тих підписантів, які також подали свої ратифікаційні документи. Незабаром після цього Туніс також підписав договір, довівши загальну кількість учасників до 29. Договір посилається на певні функції (депозитарій, подання питань про відповідність до Ради Безпеки ООН), які виконує ОАЄ, але в 2002 році ОАЄ була замінена Африканським Союзом. Однак аналіз дотримується термінології, викладеної в Договорі.

Договір забороняє дослідження, розробку, виробництво, накопичення, придбання, тестування, володіння, контроль або розміщення ядерних вибухових пристроїв державами-учасницями Договору, а також надання допомоги іншим у таких діях або отримання допомоги в таких діях. Договір також забороняє допомагати або заохочувати захоронення радіоактивних відходів та іншої радіоактивної речовини в зоні Африки та вимагає від кожної держави-учасниці впровадження або використання в якості орієнтира положень Бамако Конвенції щодо поводження з радіоактивними відходами. Договір забороняє будь-які збройні напади на ядерні установки в зоні державами-учасницями Договору. Він вимагає від учасників підтримувати найвищі стандарти фізичного захисту ядерного матеріалу, установок та обладнання. Договір вимагає від усіх учасників застосовувати повний контроль Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) до всіх своїх мирних ядерних дій. Договір створює Африканську комісію з ядерної енергії для

моніторингу дотримання та сприяння мирному використанню ядерної енергії. Договір підтверджує право кожної держави самостійно вирішувати, чи дозволяти візити іноземних кораблів та літаків у свої порти та аеродроми, прямо підтримує свободу мореплавства та не впливає на права проходу, гарантовані міжнародним правом, через територіальні води.

Договір містить три Протоколи. Відповідно до Протоколу I, який відкритий для підписання Сполученими Штатами, Китаєм, Францією, Росією та Сполученим Королівством, учасники Протоколу зобов'язуються не використовувати і не погрожувати використанням ядерного вибухового пристрою проти будь-якої держави-учасниці Договору або проти територій у межах зони держав-учасниць Протоколу III. Учасники Протоколу I також зобов'язуються не сприяти порушенню Договору чи Протоколу I. Відповідно до Протоколу II, який також відкритий для підписання Сполученими Штатами, Китаєм, Францією, Росією та Сполученим Королівством, учасники Протоколу зобов'язуються не проводити випробувань і не допомагати чи заохочувати випробування будь-якого ядерного вибухового пристрою в зоні або не сприяти будь-якому порушенню Договору чи Протоколу II. Відповідно до Протоколу III, який відкритий для підписання лише Францією та Іспанією, учасники Протоколу погоджуються застосовувати певні матеріальні положення Договору «щодо територій, за які вони несуть міжнародну відповідальність» у межах зони. Сполучені Штати не є однією з держав, які можуть підписати цей Протокол, оскільки Сполучені Штати не несуть міжнародної відповідальності за будь-яку територію в межах зони Африки. Дієго Гарсія, де Сполучені Штати мають значну військову базу, розташована в географічній зоні, описаній у Статті 2 та Додатку I, і підлягає територіальним претензіям з боку Маврикія, держави-учасниці Договору. Однак Дієго Гарсія перебуває під суверенним контролем Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії як частина Британських територій в Індійському океані і не є частиною «території» зони, визначеної в Договорі; тому ні Договір, ні його Протоколи не поширюються на операції

США там. Діяльність Збройних сил США на Дієго Гарсія не буде обмежена ратифікацією Протоколів I і II до Договору Сполученими Штатами.

Договір і Протоколи відповідають усім семи критеріям, які Сполучені Штати встановили для підтримки будь-якої запропонованої зони, вільної від ядерної зброї. Критерії є наступними:

1. Ініціатива створення зони має виходити від держав відповідного регіону;
2. Усі держави, участь яких вважається важливою, повинні брати участь;
3. У зоні має бути забезпечений адекватний контроль за виконанням її положень;
4. Створення зони не повинно порушувати існуючі домовленості про безпеку на шкоду регіональній та міжнародній безпеці або іншим чином обмежувати невід'ємне право на індивідуальну чи колективну самооборону, гарантоване Статутом ООН;
5. Домовленість про створення зони має ефективно забороняти державам-учасницям розробляти або іншим чином володіти будь-яким ядерним пристроєм з будь-якою метою;
6. Створення зони не повинно впливати на існуючі права держав-учасниць за міжнародним правом на надання або відмову в транзитних привілеях іншим державам на їхній відповідній території, внутрішніх водах і повітряному просторі для кораблів і літаків, що працюють на ядерній енергії або мають ядерну зброю, у тому числі для заходів у порти і прольоти;
7. Домовленість про зону не повинна передбачати обмеження на реалізацію прав, визнаних міжнародним правом, зокрема свободи судноплавства та прольоту, права на мирний прохід через територіальні та архіпелажні

води, права на транзитний прохід через міжнародні протоки та права на прохід через архіпелажні морські шляхи.

Сполучені Штати підписали Договір про зону, вільну від ядерної зброї в Африці, 11 квітня 1996 року. Документ був переданий до Сенату для консультацій та згоди на ратифікацію 2 травня 2011 року.

Аналіз за статтями

Протокол I

Відповідно до Статті 1, кожна держава-учасниця Протоколу зобов'язується не використовувати або погрожувати використанням ядерного вибухового пристрою проти (1) будь-якої держави-учасниці Договору або (2) будь-якої території в зоні, за яку держава-учасниця Протоколу III несе міжнародну відповідальність (Франція наразі є єдиною учасницею Протоколу III; Іспанія є єдиною іншою країною, яка може стати учасницею).

Відповідно до Статті 2, кожна держава зобов'язується не сприяти будь-якій дії, що порушує Договір або Протокол I. Ця положення не вимагає від Сполучених Штатів дотримуватись усіх положень Договору; воно лише зобов'язує Сполучені Штати не сприяти порушенню Договору учасником Договору або порушенню Протоколу I учасником Протоколу I.

Стаття 3 передбачає, що кожна держава повинна письмово повідомити депозитарію про свою згоду або відмову від прийняття будь-яких змін до своїх зобов'язань за Протоколом I, що можуть виникнути в результаті поправок до Договору. Таким чином, Сполучені Штати не будуть зобов'язані приймати жодні зміни до своїх зобов'язань, які вони не визнають.

Стаття 4 зазначає, що Протокол відкритий для підписання Сполученими Штатами, Сполученим Королівством, Російською Федерацією, Китайською Народною Республікою та Францією. Сполучені Штати підписали Протокол I 11 квітня 1996 року під час церемонії в Каїрі, Єгипет, на якій сам Договір було

відкрито для підписання. Стаття 5 передбачає, що Протокол підлягає ратифікації.

Стаття 6 передбачає, що Протокол буде залишатися в силі на невизначений термін. Вона також передбачає, що учасник Протоколу може вийти з нього, «якщо він вирішить, що надзвичайні події, пов'язані з предметом цього Протоколу, поставили під загрозу його найвищі інтереси». У такому випадку учасник Протоколу повинен повідомити депозитарія та надати заяву з поясненням, чому його найвищі інтереси опинилися під загрозою, за дванадцять місяців до свого виходу з Протоколу.

Стаття 7 зазначає, що Протокол набирає чинності для кожного підписанта на дату, коли він подає свій ратифікаційний документ депозитарію, або на дату набрання чинності самим Договором, залежно від того, яка з подій настане пізніше. Відповідно, цей Протокол набрав чинності для Китаю, Франції та Сполученого Королівства (держав, що подали ратифікаційні документи) 15 липня 2009 року, коли Договір набув чинності.

Протокол II

Відповідно до Статті 1, кожна Сторона цього Протоколу зобов'язується «не проводити випробувань або допомагати чи заохочувати проведення випробувань будь-якого ядерного вибухового пристрою в будь-якому місці в межах зони, вільної від ядерної зброї в Африці». Зона, як зазначено в Статті 1(a) Договору, означає «територію» африканського континенту, острівних держав-членів ОАЄ та всіх островів, які ОАЄ у своїх резолюціях вважає частиною Африки. «Територія» визначена в Статті 1(b) Договору як суша, внутрішні води, територіальні моря та архіпелажні води, а також повітряний простір над ними, морське дно і надра під ними. Таким чином, заборона на проведення випробувань не обмежується лише сухопутними територіями держав-учасниць Договору, а поширюється на всі ці території, включені до зони.

Відповідно до Статті 2, кожна Сторона Протоколу зобов'язується не сприяти жодній дії, яка є порушенням Договору або Протоколу II.

Стаття 3, що стосується прийняття або відхилення змін у основних зобов'язаннях за Договором, ідентична відповідному положенню в Протоколі I.

Стаття 4 зазначає, що Протокол II відкритий для підписання Сполученими Штатами, Сполученим Королівством, Російською Федерацією, Китайською Народною Республікою та Францією. Сполучені Штати підписали Протокол II 11 квітня 1996 року. Стаття 5 передбачає, що Протокол підлягає ратифікації.

Стаття 6 (тривалість та вихід) та Стаття 7 (набрання чинності) ідентичні відповідним положенням Протоколу I. Як і Протокол I, Протокол II набув чинності для Китаю, Франції та Сполученого Королівства (держав, що подали ратифікаційні документи) 15 липня 2009 року, коли Договір набув чинності.

Charter of Paris for a New Europe

Share

Bureau of International Security and Nonproliferation

November 21, 1990

A New Era of Democracy, Peace and Unity

We, the Heads of State or Government of the States participating in the Conference on Security and Cooperation in Europe, have assembled in Paris at a time of profound change and historic expectations. The era of confrontation and division of Europe has ended. We declare that henceforth our relations will be founded on respect and cooperation.

Europe is liberating itself from the legacy of the past. The courage of men and women, the strength of the will of the peoples and the power of the ideas of the Helsinki Final Act have opened a new era of democracy, peace and unity in Europe.

Ours is a time for fulfilling the hopes and expectations our peoples have cherished for decades: steadfast commitment to democracy based on human rights and fundamental freedoms; prosperity through economic liberty and social justice; and equal security for all our countries.

The Ten Principles of the Final Act will guide us towards this ambitious future, just as they have lighted our way towards better relations for the past fifteen years. Full implementation of all CSCE commitments must form the basis for the initiatives we are now taking to enable our nations to live in accordance with their aspirations.

Human Rights, Democracy and Rule of Law

We undertake to build, consolidate and strengthen democracy as the only system of government of our nations. In this endeavor, we will abide by the following:

Human rights and fundamental freedoms are the birthright of all human beings, are inalienable and are guaranteed by law. Their protection and promotion is the first responsibility of government. Respect for them is an essential safeguard against an over-mighty State. Their observance and full exercise are the foundation of freedom, justice and peace.

Democratic government is based on the will of the people, expressed regularly through free and fair elections. Democracy has as its foundation respect for the human person and the rule of law. Democracy is the best safeguard of freedom of expression, tolerance of all groups of society, and equality of opportunity for each person.

Democracy, with its representative and pluralist character, entails accountability to the electorate, the obligation of public authorities to comply with the law and justice administered impartially. No one will be above the law.

We affirm that, without discrimination, every individual has the right to:

freedom of thought, conscience and religion or belief,
freedom of expression,
freedom of association and peaceful assembly,
freedom of movement;

no one will be:

subject to arbitrary arrest or detention,
subject to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

everyone also has the right:

to know and act upon his rights,
to participate in free and fair elections,
to fair and public trial if charged with an offense,
to own property alone or in association and to exercise individual enterprise,
to enjoy his economic, social and cultural rights.

We affirm that the ethnic, cultural, linguistic and religious identity of national minorities will be protected and that persons belonging to national minorities have the right freely to express, preserve, and develop that identity without any discrimination and in full equality before the law.

We will ensure that everyone will enjoy recourse to effective remedies, national or international, against any violation of his rights. Full respect for these precepts is the bedrock on which we will seek to construct the new Europe. Our States will cooperate and support each other with the aim of making democratic gains irreversible.

Economic Liberty and Responsibility

Economic liberty, social justice and environmental responsibility are indispensable for prosperity.

The free will of the individual, exercised in democracy and protected by the rule of law, forms the necessary basis for successful economic and social development. We will promote economic activity which respects and upholds human dignity.

Freedom and political pluralism are necessary elements in our common objective of developing market economies towards sustainable economic growth, prosperity, social justice, expanding employment and efficient use of economic resources. The success of the transition to market economy by countries making efforts to this effect is important and in the interest of us all. It will enable us to share a higher level of prosperity which is our common objective. We will cooperate to this end.

Preservation of the environment is a shared responsibility of all our nations. While supporting national and regional efforts in this field, we must also look to the pressing need for joint action on a wider scale.

Friendly Relations Among Participating States

Now that a new era is dawning in Europe, we are determined to expand and strengthen friendly relations and cooperation among the States of Europe, the United States of America and Canada, and to promote friendship among our peoples.

To uphold and promote democracy, peace and unity in Europe, we solemnly pledge our full commitment to the Ten Principles of the Helsinki Final Act. We affirm the continuing validity of the Ten Principles and our determination to put them into practice. All the Principles apply equally and unreservedly, each of them being interpreted taking into account the others. They form the basis for our relations.

In accordance with our obligations under the Charter of the United Nations and commitments under the Helsinki Final Act, we renew our pledge to refrain from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or from acting in any other manner inconsistent with the principles or purposes of those documents. We recall that non-compliance with obligations under the Charter of the United Nations constitutes a violation of international law.

We reaffirm our commitment to settle disputes by peaceful means. We decide to develop mechanisms for the prevention and resolution of conflicts among the participating States.

With the ending of the division of Europe, we will strive for a new quality in our security relations while fully respecting each other's freedom of choice in that respect. Security is indivisible and the security of every participating State is inseparably linked to that of all the others. We therefore pledge to cooperate in strengthening confidence and security among us and in promoting arms control and disarmament.

We welcome the joint Declaration of Twenty-Two States on the improvement of their relations.

Our relations will rest on our common adherence to democratic values and to human rights and fundamental freedoms. We are convinced that in order to strengthen peace and security among our States, the advancement of democracy, and respect for and effective exercise of human rights, are indispensable. We reaffirm the equal rights of peoples and their right to self-determination in conformity with the Charter of the United Nations and with the relevant norms of international law, including those relating to territorial integrity of States.

We are determined to enhance political consultation and to widen cooperation to solve economic, social, environmental, cultural and humanitarian problems. This common resolve and our growing interdependence will help to overcome the mistrust of decades, to increase stability and to build a united Europe.

We want Europe to be a source of peace, open to dialogue and to cooperation with other countries, welcoming exchanges and involved in the search for common responses to the challenges of the future.

Security

Friendly relations among us will benefit from the consolidation of democracy and improved security.

We welcome the signature of the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe by twenty-two participating States, which will lead to lower levels of armed forces. We endorse the adoption of a substantial new set of Confidence-and Security-building Measures which will lead to increased transparency and confidence among all participating States. These are important steps towards enhanced stability and security in Europe.

The unprecedented reduction in armed forces resulting from the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, together with new approaches to security and cooperation within the CSCE process, will lead to a new perception of security in Europe and a new dimension in our relations. In this context we fully recognize the freedom of States to choose their own security arrangements.

Паризька хартія для нової Європи

Бюро міжнародної безпеки та нерозповсюдження

21 листопада 1990 року

Нова ера демократії, миру та єдності

Ми, глави держав або урядів держав, які беруть участь у Конференції з безпеки та співробітництва в Європі, зібралися в Парижі в часи глибоких змін і історичних очікувань. Ера конфронтації та поділу Європи закінчилася. Ми заявляємо, що відтепер наші відносини будуть засновані на повазі та співробітництві.

Європа звільняється від спадщини минулого. Мужність чоловіків і жінок, сила волі народів і сила ідей Гельсінського Заключного акта відкрили нову еру демократії, миру та єдності в Європі.

Наш час настав для виконання надій і очікувань, які наші народи плекали десятиліттями: непохитної відданості демократії, заснованої на правах людини та основних свободах; процвітання через економічну свободу та соціальну справедливість; та рівної безпеки для всіх наших країн.

Десять принципів Заключного акта будуть керувати нами на шляху до цього амбітного майбутнього, так само, як вони допомагали нам покращувати відносини протягом останніх п'ятнадцяти років. Повне виконання всіх зобов'язань ОБСЄ має стати основою для ініціатив, які ми зараз приймаємо, щоб дозволити нашим націям жити відповідно до їхніх прагнень.

Права людини, демократія та верховенство права

Ми беремо на себе зобов'язання будувати, зміцнювати та розвивати демократію як єдину систему правління наших націй. У цьому починанні ми дотримуватимемося наступного:

Права людини та основні свободи є невід'ємним правом усіх людей, є невідчужуваними та гарантованими законом. Їх захист і просування — це перша відповідальність уряду. Повага до них є важливою гарантією проти надмірно могутньої держави. Їх дотримання та повне здійснення є основою свободи, справедливості та миру.

Демократичний уряд базується на волі народу, що регулярно виражається через вільні та справедливі вибори. Демократія заснована на повазі до людини та верховенстві права. Демократія є найкращою гарантією свободи вираження, толерантності всіх груп суспільства та рівності можливостей для кожної особи.

Демократія, з її представницьким і плюралістичним характером, передбачає підзвітність перед виборцями, обов'язок державних органів дотримуватися закону, а правосуддя здійснюється неупереджено. Ніхто не буде вище закону.

Ми підтверджуємо, що кожна людина, без дискримінації, має право на:

- свободу думки, совісті та релігії або переконань,
- свободу вираження поглядів,
- свободу асоціацій і мирних зібрань,
- свободу пересування;

ніхто не буде:

- піддаватися свавільному арешту або затриманню,
- піддаватися тортурам або іншому жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню;

кожен також має право:

- знати свої права та діяти відповідно до них,
- брати участь у вільних та справедливих виборах,
- на справедливий і публічний судовий розгляд у разі обвинувачення у злочині,
- володіти майном самостійно або спільно з іншими і здійснювати індивідуальну підприємницьку діяльність,
- користуватися своїми економічними, соціальними та культурними правами.

Ми підтверджуємо, що етнічна, культурна, мовна та релігійна ідентичність національних меншин буде захищена, а особи, які належать до національних меншин, мають право вільно виражати, зберігати та розвивати цю ідентичність без будь-якої дискримінації та на повній рівності перед законом.

Ми забезпечимо, що кожен матиме можливість звертатися до ефективних засобів правового захисту, національних або міжнародних, у разі порушення його прав. Повна повага до цих принципів є основою, на якій ми будемо

прагнути будувати нову Європу. Наші держави будуть співпрацювати та підтримувати одна одну з метою зробити демократичні здобутки незворотними.

Економічна свобода та відповідальність

Економічна свобода, соціальна справедливість і відповідальність за навколишнє середовище є незамінними для процвітання.

Свобода особистості, реалізована в умовах демократії та захищена верховенством права, є необхідною основою успішного економічного та соціального розвитку. Ми будемо сприяти економічній діяльності, яка поважає та підтримує людську гідність.

Свобода та політичний плюралізм є необхідними елементами нашої спільної мети розвитку ринкових економік у напрямку сталого економічного зростання, процвітання, соціальної справедливості, розширення зайнятості та ефективного використання економічних ресурсів. Успіх переходу до ринкової економіки країн, які докладають зусиль у цьому напрямку, є важливим та в інтересах усіх нас. Це дозволить нам поділитися вищим рівнем процвітання, що є нашою спільною метою. Ми будемо співпрацювати для досягнення цієї мети.

Збереження навколишнього середовища є спільною відповідальністю всіх наших націй. Підтримуючи національні та регіональні зусилля в цій сфері, ми також повинні звернути увагу на нагальну потребу у спільних діях на ширшому рівні.

Дружні відносини між державами-учасницями

Тепер, коли в Європі настає нова ера, ми рішуче налаштовані розширити та зміцнити дружні відносини та співпрацю між державами Європи, Сполученими Штатами Америки та Канадою, і сприяти дружбі між нашими народами.

З метою підтримки та просування демократії, миру та єдності в Європі, ми урочисто зобов'язуємося повністю дотримуватися Десяти принципів

Гельсінського Заключного акта. Ми підтверджуємо безперервну актуальність Десяти принципів і наше прагнення втілювати їх у життя. Усі принципи застосовуються однаково та без застережень, кожен з них інтерпретується з урахуванням інших. Вони становлять основу для наших відносин.

Відповідно до наших зобов'язань за Хартією ООН та зобов'язань за Гельсінським Заключним актом, ми відновлюємо нашу обіцянку утримуватися від загрози чи використання сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, або від будь-яких дій, що суперечать принципам або цілям цих документів. Ми нагадуємо, що невиконання зобов'язань за Хартією ООН є порушенням міжнародного права.

Ми підтверджуємо наше зобов'язання вирішувати спори мирними засобами. Ми вирішили розвивати механізми для запобігання та вирішення конфліктів між державами-учасницями.

З завершенням поділу Європи ми будемо прагнути нової якості в наших відносинах у сфері безпеки, повністю поважаючи свободу вибору кожної країни в цьому питанні. Безпека є неподільною, і безпека кожної держави-учасниці нерозривно пов'язана з безпекою всіх інших. Тому ми зобов'язуємося співпрацювати у зміцненні довіри та безпеки між нами та сприяти контролю над озброєннями та роззброєнню.

Ми вітаємо спільну декларацію двадцяти двох держав щодо поліпшення їхніх відносин.

Наші відносини базуватимуться на спільному дотриманні демократичних цінностей, прав людини та основних свобод. Ми впевнені, що для зміцнення миру та безпеки між нашими державами необхідно просувати демократію, повагу до прав людини та їх ефективне здійснення. Ми підтверджуємо рівні права народів та їх право на самовизначення відповідно до Хартії ООН та

відповідних норм міжнародного права, включаючи ті, що стосуються територіальної цілісності держав.

Ми рішуче налаштовані посилити політичні консультації та розширити співпрацю для вирішення економічних, соціальних, екологічних, культурних та гуманітарних проблем. Ця спільна рішучість і наша зростаюча взаємозалежність допоможуть подолати недовіру десятиліть, збільшити стабільність і побудувати єдину Європу.

Ми хочемо, щоб Європа стала джерелом миру, відкритою для діалогу та співпраці з іншими країнами, вітаючи обміни та беручи участь у пошуку спільних відповідей на виклики майбутнього.

Безпека

Дружні відносини між нами виграють від зміцнення демократії та поліпшення безпеки.

Ми вітаємо підписання Договору про звичайні збройні сили в Європі двадцятьма двома державами-учасницями, що призведе до зниження рівнів збройних сил. Ми підтримуємо ухвалення значного нового набору заходів із будівництва довіри та безпеки, які призведуть до підвищення прозорості та довіри серед усіх держав-учасниць. Це важливі кроки на шляху до підвищення стабільності та безпеки в Європі.

Небачене зменшення збройних сил, яке сталося внаслідок Договору про звичайні збройні сили в Європі, разом з новими підходами до безпеки та співпраці в процесі ОБСЄ, призведе до нової сприйняття безпеки в Європі та нового виміру в наших відносинах. У цьому контексті ми повністю визнаємо свободу держав обирати свої власні заходи безпеки.